

EGY IGAZ BARÁTSÁG TÖRTÉNETE HERMAN OTTÓ ÉS PÓSA LAJOS, VALAMINT CSALÁDJAIK KAPCSOLATA LEVELEZÉSEIK TÜKRÉBEN

Bodnár Mónika

Herman Ottó Múzeum, Miskolc

Absztrakt: Herman Ottónak és Pósa Lajosnak is 2014-ben emlékeztünk haláluk centenáriumára. A tanulmány a két személy, illetve a két család levelezését dolgozza fel. A témakörbe sorolható több mint száz levélből kiderül, hogy kapcsolatuk politikai síkon indult 1881 körül, ám rövidesen baráti viszonyra fejlődött, s ez a barátság nemcsak kettőjük között alakult ki, de családtagjaik vonatkozásában is. A gyakori levélváltásokon túl rendszeresen látogatták egymást, megküldték egymásnak új írásaikat, könyveiket, osztottak egymás örömeiben és bánatában, szükség esetén egymás segítségére voltak. Pósa halálát követően Herman Ottó volt Pósané legfőbb támasza, Herman Ottó halálát követően pedig Pósané volt az, aki a beteg Hermannét magához vette és haláláig ápolta.

Kulcsszavak: Herman Ottó, Herman Ottóné Borosnyay Kamilla, Pósa Lajos, Pósa Lajosné Andrassy Lídia, Pósa Sárika, Gömör, Radnót, Miskolc, Peleháza

Pósa Lajos a történeti Gömör megye Rimaszombat–Tornalja–Rimaszécs háromszögelésének közepén található Nemesradnót nevű településen (ma Szlovákia, Radnovce) született. A népes Pósa család már 1554-ben is itt, Radnóton élt, nemességet azonban csak I. Lipót király (1655–1705) idejében szerzett. Már ekkor két ágra szakadt a család, a felső (kis) Pósa és az alsó (nagy) Pósa családra. Ez utóbbiból „*származik Pósa Lajos népszerű költőnk, akire nemcsak családja, szülőfaluja, hanem az egész vármegyénk büszkén tekint*” – írja róla a gömöri és kishonti nemes családokat számba vevő kötet szerzője, Mihályfalusi Forgón Mihály (M. FORGON 1997, 535).

Pósa Lajos 1850. április 9-én született. Szülőfalujából Rimaszombatba, majd Sárospatakra vezetett az útja. Édesanyja papnak szánta, de ő az irodalomhoz vonzódott. Hón szeretett édesanyját semmiképpen nem akarta megbántani, ám ez a vonzódás olyan erősnek bizonyult, hogy a szülői akarat ellenére is otthagytta Patakot és Pestre ment. A pesti egyetemen elvégezte a tanári szakot, utána egy rövid ideig tanított. Ám hamarosan pályát módosított, újságíró lett. 1881-ben Mikszáth ajánlására meghívták Szegedre, a *Szegedi Napló* munkatársának. Később a szegedi színházi társulat titkára lett, de az újságírással ezután sem hagyott fel. Főleg versei voltak közkedveltek. Ezekből

mintegy nyolcszázat meg is zenésítettek a korszak muzsikusai. A legtöbb Pósa verset a híres cigány-muzsikus kortársa, Dankó Pista zenésítette meg, de rajta kívül Lányi Géza, sőt Bartók Béla nevét is meg lehet említeni. Ugyancsak Mikszáth volt az, aki arra ösztöklélte Pósat, hogy foglalkozzon a gyermekirodalommal. 1882-ben Szegeden gyermeklapot indított *Jó Barát* címmel, majd visszaköltözve Budapestre, 1889-ben kezdte meg Singer és Wolfner kiadók felkérésére *Az Én Ujságom* című gyermeklap szerkesztését. Egyedülálló volt ez korában a maga nemében, s a nótaszövegek mellett a gyermekirodalom terén kifejtett tevékenysége hozott számára elévülhetetlen sikereket, ezek értékét a kortársakon túl az utókor is elismeri. 1900-ban Monoron házasságot kötött Andrassy Anna Lídia költőnővel. Közös gyermekük nem született, de feleségének első házasságából származó leányát saját nevére vette, sajátjaként nevelte (GYÖNGYÖSY 1920; PRAZNOVSZKY 2006).

Hogy Herman Ottó és Pósa Lajos kapcsolatának kezdete mikorra vezethető vissza, pontosan nem tudjuk, az viszont tény, hogy 1881-ben már ismerték egymást, s ez a kapcsolat később bensőséges barátsággá fejlődött, mely barátság idővel az egész családra, mindkettőjük családjára kiterjedt. Erről a barátságról Pósa és Herman életrajzírói, Lambrecht Kálmán és

Gyöngyösy László is megemlékezik, mint ahogy arról is, hogy Herman Ottó és felesége vendégeskedtek is Radnóton Pósaéknál. Gyöngyösytől azt is tudjuk, hogy Herman Ottó is tagja volt Pósa szegedi asztaltársaságának, mint ahogy ő maga is. Így ír erről: „*Volt is itt jó kedv, gondtalanság, tréfa, kötődés, komoly vita elegyesen. Ide járt Herman Ottó Szeged város képviselője, aki még akkor csak mint kitűnő újságíró és mint „nagy pókász-tudós” volt ismeretes*” (GYÖNGYÖSY 1920, 29). Nemcsak az asztaltársaságának volt tagja, Pósa szegedi gyermeklapjának, a Jó Barátnak reménybéli munkatársai névsorában is ott találjuk Herman Ottó nevét (GYÖNGYÖSY 1919, 31; PRAZNOVSZKY 2006, 54). Sőt, nemcsak a reménybéli munkatársak között, hiszen felütve a lap 1882. június 15-én megjelent első számát, a harmadik oldalon szembeötlik Herman Ottó neve, a *Védjük az állatokat* cím alatt. Az írás a második lapszámban folytatódik (HERMAN 1882, 3–5; 22–23) (1. kép). Az összesen tizenhét lapszámot megélt újság további számaiban nem találkozunk Herman Ottótól származó további írásokkal, de neve mindvégig szerepel a lapot közreműködésükkel támogatók névsorában (lásd a JÓ BARÁT lapszámait). Pósa 1880–1881 fordulóján költözött Szegedre, s 1889-ig élt ott. Herman Ottó 1879–1887 között volt szegedi képviselő a parlamentben, tehát szegedi éveik majdnem egybeestek.



1. kép. A Jó Barát gyermeklap első számának címlaprészlete
Fig. 1. Detail of the cover of the first number of the literal and academic youth periodical

Mindkettőjük életrajzírója megemlékezik arról, hogy Herman Ottó volt az, aki levelében lebeszélte Pósa arról, hogy képviselőséget vállaljon, bár erre Szatmár, Gödöllő és Rimaszécs is kérte Pósa, sőt maga Kossuth Ferenc is biztatta levélben (GYÖNGYÖSY 1920, 114). Ezt írta Herman Ottó 1896. szeptember 26-án Pósa-nak: „*Ne menjen a parlamentbe, mert ott lelkülete csak veszthet; belőlem csak gúnyolódó hitetlent alkotott. Az a pozíció, amit a képviselőség nyújthat, az a fejlődés, amehyhez vezet, nem bánom a nagyméltóságúig is, mindez egy valóságos hitványosság ahhoz képest, amikor magának ezernyi gyermekszív önzetlen szeretetével ezt mondja: Pósa bácsi! Ez azonban nekem csak véleményem. A hozzávaló jogosultságot a szeretetből meríthetem. Öleli igaz híve: Herman Ottó*” (GYÖNGYÖSY 1919, 216). Nem

is lett Pósa-ból képviselő, megfogadta Herman Ottó tanácsát, mindvégig ellenállt a csábításnak.

Herman Ottó és Pósa Lajos is későn adták fel agglegény életüket, mindketten kerekén félszáz esztendősek voltak, amikor megnősültek. Mindketten rajongva szerették a náluk lényegesen fiatalabb feleségüket. S mindkettőjük felesége igazi társa volt párjának, nemcsak a magánéletben, hanem a munkában is. Rádásul mindkét asszony maga is tollforgató volt.

Kapcsolatuknak, barátságuknak egyik eredője az volt, hogy Herman Ottó, de felesége, Borosnyay Kamilla is időről időre közölték írásaikat a Pósa által szerkesztett gyermeklapban, Az *Én Újságomban*. Herman Ottónak a seregélymadárról szóló írása 1901-ben,¹ a zöld harkályról, a süvöltőről és a fakúszóról 1904-ben jelent meg,² s minden bizonnyal ő a szerzője az 1903–1904-ben megjelent *Hogyan szólnak a madarak?* című írásnak is.³ Szabadfalvi József további címekeket is felsorol: *A prücsök; A barátkamadár története* (SZABADFALVI 1976, 24). S nem kizárt, hogy a sor tovább lenne folytatható. Ám Herman Ottóval, mint gyermekirodalmárral eddig még senki nem foglalkozott.

Ám nemcsak ő, hanem felesége is publikált a lapban. A *Mit mond a vörösbegy?* címet viselő verse 1891-ben,⁴ *Kakuk néne, Csiz anyó* című verse 1894-ben látott napvilágot a lap hasábjain.⁵ További címeke: *A madárfészek, A kis kirándulók, Mese a cinke-párról* (SZABADFALVI 1976, 22). De hogy később is küldött írást, ezt levelezésük hűen bizonyítja, erről alább még szólunk.

Herman Ottó mélységesen tisztelte Pósa tiszta, gyermekies lelkületét. Verseinek német nyelvű tolmácsolójává szegődött. 1896-ban négy Pósa versfordítása jelent meg a *Pester Lloyd*-ban (LAMBRECHT 1920, 213 /561. tétel). Sőt, 1914-ben irodalmi Nobel-díjra javasolta a nagybeteg Pósa-t. 1914. február 14-én felhívással fordult a magyar anyákhoz és tanítókhöz, mely felhívás a Budapesti Hírlap másnapi számában jelent meg: „*Ohvostam, hogy a magyarság legfényesebb nevű s a tudományban is a nemzet egyik fényes oszlopa, a svéd tudományos akadémia kérdésére: van-e a magyarságnak oly írója, kit Nobel-díjra jelölni lehetne, röviden azt felelte, hogy nincs! Nyíltan állítom és be is bizonyítom, hogy van! Nobel irodalmi*

¹ http://www.posalajos.com/pdf/herman_otto_a_seregelymadar.pdf

² http://www.posalajos.com/pdf/herman_otto_-_a_zold_harkaly_-_a_suvolto_-_a_fakuszo.pdf

³ http://www.posalajos.com/pdf/herman_ott_hogy_szolnak_a_madarak.pdf

⁴ http://www.posalajos.com/pdf/hermann_ottone_-_mit_mond_a_vorosbegy.pdf

⁵ http://www.posalajos.com/pdf/herman_ottone_-_kakukne.pdf

díja nemcsak a fényes, csillogó eredménynek van száma, hanem száma van – és száma kell, hogy legyen – a mélyreható, csendes erkölcsi sikernek és eredménynek is. És ha ez igaz – úgy érzem, hogy igaznak kell lennie – akkor az elismerés pálmája Pósa Lajost illeti, mert ő teremtette meg nemzete számára a nevelőirodalom legfontosabb s egyben legnehezebb ágát: a gyermekirodalmat. Pósa Lajos volt az, aki le tudott szállani a magyar gyermekhez, hogy színmagyarságával megihlessen és föl-emelje, hogy az ő műzsája, mely széplőtlen és tiszta, melynek sohasem volt egyetlenegy léha szava, azt a bimbóba szökkenő embervirágot homlokon csókolja. Ha ez nem érdem a Nobel-, vagy más díjra, akkor nincs érdem ezen a világon.”⁶ Két nappal később Móra Ferenc is csatlakozott ehhez a felhíváshoz a Szegedi Napló vezércikkével.⁷ Mint ahogy február 21-én a Nagyváradban Várady István, a Nyugatban is publikáló ifjú irodalmár,⁸ akit két évvel később, mindössze 24 évesen, mint ki nem teljesedett nagyreményű író, költőt Tóth Árpád búcsúztatott a Nyugat hasábjain (TÓTH 1916). De érnél maradandóbb hírnévről és halhatatlanságról olvashatunk Kosztolányi Dezső Pósára, a gyermekköltőre történő visszaemlékezésében is (KOSZTOLÁNYI 2004, 207).

Herman Ottóról köztudott, hogy micsoda kiterjedt levelezést folytatott. Egyes vélekedések szerint Kazinczy Ferenc után ő volt hazánkban a legnagyobb levelező (LAMBRECHT 1920, 25). „A levélírás Herman életében központi szerepet játszott, óriási segítséget nyújtott egész Európára kiterjedő kapcsolatainak kialakításához és fenntartásához; hallásának fokozatos romlásával pedig a közvetlen érintkezést, a beszélgetést pótolta számára” (ERDŐDY 1983, 392). Herman Ottó Pósa Lajossal is levelezésben állt, sőt nemcsak ők ketten, hanem mindkettőjük családjának többi tagja is egymással. Erre a levelezésre először Szabadsfalvi József hívta fel a figyelmet, amikor közölte a Herman Ottó Múzeum Helytörténeti Dokumentumtárában fellelhető ilyen jellegű dokumentumokat (SZABADFALVI 1976, 1987). Itt összesen 26 levelet őriznek, melyeket Herman Ottó Pósa Lajoshoz, illetve családjához (feleségéhez, leányához) intézett, továbbá 3 olyan levelet, melyeket Herman Ottóné küldött Póságéknak.⁹ Ezen túlmenően a Sárospataki Református Kollégium Nagykönyvtárának Kézirattárában elhelyezett Pósa-hagyatékban is található egy levél, melyet Herman Ottóné írt Pósa Lajosnak.¹⁰ Az Országos Széchenyi Könyvtár Kézirattárában is számos ide vonatkozó

levelet őriznek a Pósa-hagyaték részeként.¹¹ Témánk szempontjából ugyanilyen jelentős a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának Kézirattárában fellelhető Pósa-hagyaték is.¹² A Miskolcon őrzött levelek 1897–1914 között íródtak, a Sárospatakon őrzött levél 1905. május 23-i keltezésű. Az MTA-ban és az OSZK-ban őrzött levelek és dokumentumok 1881–1916 közötti évekből származnak. Nem kizárt, hogy további Herman-Pósa levelek is lappanganak levéltárak, adattárak mélyén, de számomra egyelőre e 114 levél tartalma ismeretes. Ezek közül két levél valójában nem is ide illő, hiszen nem egymás közötti levélváltás. Az egyiket Blaha Lujza írta Herman Ottónénak, de mivel ez is a Pósa-hagyatékból került elő, nem hagytam ki. A másik Margó Ede részvétnyilvánító levelet Pósa Lajos özvegyének. Ez utóbbit maga Póságé helyezte a Herman Ottóné halálára küldött részvétnyilvánítások mellé, így ezt sem hagytam ki (*melléklet 69, 85. dok.*). Három további dokumentum valójában nem is levél, hanem levélhez mellékelt versek, ily módon tehát a levelek száma 109. Az alábbiakban e levelezésből kirajzolódó, az évek múlásával igaz barátsággá fejlődött kapcsolatot vázoló föl.

A Herman és Pósa család kapcsolata kétségkívül Herman Ottó és Pósa Lajos kapcsolatával indult, s minden kétséget kizáróan először kifejezetten politikai színezetű volt. Herman Ottó politikai szerepvállalása köztudott, ezzel a témával többen foglalkoztak, sőt Szabadsfalvi József Herman parlamenti képviselőségének külön könyvet szentelt (SZABADFALVI 1996). Póságé a politikában betöltött szerepe az utókor előtt kevésbé ismert. Az ugyan köztudott, hogy a parlamenti képviselőségről éppen Herman Ottó beszélt le, s abból, hogy Kossuth Ferenc is azok között volt, akik rá akarták őt beszélni a mandátumért való küzdelemre – amint ezekről fentebb már volt szó – sejthető, hogy melyik oldalon állt. Természetesen Herman Ottóhoz hasonlóan ő is a 48-as eszméket továbbvivő függetlenségi pártot erősítette. Politikai versei is erről tanúskodnak, melyeket – a gyermekversekhez és a nótákhoz hasonlóan – szinte ontott magából. Ám ezek – kevés kivételtől eltekintve – az utókor ítélete szerint nem érték el azt a színvonalat, mint amazok. „Majd minden nagyobb politikai eseményről írt efféle haragos verseket. A lapok szívesen közölték, a közönség szívesen olvasta. Népszerűségét még ezzel is növelte, de költészete értékét e verseivel nem tette súlyosabbá. [...] azonban a közhangulat emeléséhez

⁶ MTA Könyvtár Kézirattára, Ms 273/82.

⁷ MTA Könyvtár Kézirattára, Ms 273/79.

⁸ MTA Könyvtár Kézirattára, Ms 273/81.

⁹ HOM HTD 70.42.2; 70.42.4-19; 70.42.21-29; 70.43.1-3.

¹⁰ Kt. d. 3045.

¹¹ Fond 143/...A kutatás időpontjában a jelzett fond még feldolgozás alatt állt.

¹² MTA Könyvtár Kézirattára, Ms 273/57–108.

hozzájárultak, s a hasonló érzésű emberek hangulatával találkoztak, ezért hatásuk nagy volt” (GYÖNGYÖSY 1919, 200). Levelezésükből arra következtethetünk, hogy ezeket a verseket Pósa megküldte Herman Ottónak (SZABADFALVI 1976, 12. 1–2. levél).

Ám Pósa nem csupán a jelzett párt szimpatizánsainak táborát növelte, hanem annak tagságát erősítette. Csak ezzel magyarázható, hogy a szemtanú hitelességével számolt be az eredményt Szarvason váró Herman Ottónak, miként választották őt meg pártja képviselőjelöltjének 1881-ben (melléklet 1. dok.). Az egyik levélből az is kiderül, hogy Pósa Szegeden megalapította a függetlenségi párt sajtóorgánumát, a Magyar Ujságot, ám ez talán még indulása előtt, vagy röviddel azután egyesült a Szegedi Naplóval, így módon ez lett a függetlenségi párt lapja Szegeden (melléklet 2. dok.). Ez az adat azért nagyon érdekes, mert a magyar sajtótörténetben ugyan köztudott, hogy a Magyar Ujság a 48-as áramlatok központi sajtóorgánuma volt, ám ez 1875 közepén végül megszűnt (SZABOLCSI FŐSZERK. 1985. 112, 121). 1892-től az Athenaeum kiadásában ismét jelent meg ilyen nevű lap (SZABOLCSI FŐSZERK. 1985. 255), de a Pósa levélben említett szegedi Magyar Ujságról nem találtunk adatot, és a sajtótörténet a Szegedi Naplót nem függetlenségpárti újságként tartja számon (SZABOLCSI FŐSZERK. 1985. 268–269). Pósa viszont Herman Ottót, mint Szeged függetlenpárti képviselőjét pártterdekekre hivatkozva buzdítja vezércikk és tárcsa írására a Szegedi Napló részére (melléklet 2. dok.), ill. egy bizonyos szegedi ügyet megtámogatva az Egyetértésben (melléklet 4. dok.).

A Herman és Pósa közötti kapcsolat azonban a politikai síkról nagyon rövid időn belül irodalmi síkra terelődött. Herman Ottó vállalkozott a népszerű költő verseinek német nyelvű tolmácsolására. (Mint fentebb már volt róla szó, a pesti német újság közölt is belőlük néhányat.) Pósa ezt nagyon hálásan fogadta, mert attól tartott, hogy más fordítók *elgermanizálják* azokat, *úgy kiforgatják a sarkából*, hogy még ő maga sem ismer rájuk, pedig ő szereti, *ha egy kis magyar levegő is szorul beléjük*. Mindez 1883-ban történt, amikor Pósa harmadik, 1882-ben megjelent verseskötetének zajos sikere után felvetődött egy német nyelvű verseskötet megjelentetése (melléklet 3–4. dok.).

Néhány év múlva, miután Pósa Szegedről Budapestre költözött, ahol Az Én Ujságom című gyermeklapot szerkesztette, barátságuk még inkább megerősödött. Pósa szinte rendszeresen közölt a lapban írásokat Herman Ottótól és feleségétől, ám önmagában ez a tény nem magyarázza a barátságot, sőt, ez olykor konfliktusforrásként is szolgált (melléklet 15,

24, 27, 29, 73. dok.). Pósaról köztudott volt, hogy szerkesztőként a lap terjedelmi igényeinek megfelelően olykor megcsonkította a beérkezett meséket, *„szemére is vetették, hogy zszarnoki önkénnnyel bánik el a kéziratokkal”* (GYÖNGYÖSY 1919, 32). Nem volt ez másként Herman Ottóné esetében sem. Erre utal Herman Ottónak egyik 1907-ben írott levele Pósa Lajoshoz, melyben felrótta neki, hogy szerkesztőként nagyon önkényesen bánt egy bizonyos kézirattal, melyet a felesége küldött neki. *„Én több esetből is tudom, hogy Önnek a szerkesztő jogairól saját fogalma van, s hogy a ki dolgozatát beadta, arval Ön abszolút hatalommal rendelkezik. Nekem más a felfogásom: én csak a hibát gyomlálom, de a lényegest, a mely a gondolat szabadságának védelme alatt áll, tiszteletben tartom és munkatársaimmal szemben kerülöm az önkénynek még látszatát is, igazságszeretből és tiszteletből egyaránt.”* Ezzel a kézirat megcsonkítással, hogy a végét elhagyta, anélkül, hogy őt, mint szerzőt erről előzőleg értesítette volna, a feleségét mélységesen megbántotta, s ezt Herman Ottó felesége védelmében nagyon keményen rótta fel Pósanak (SZABADFALVI 1976, 14–15. 7. levél). Ezt a levelet több másikkal együtt múzeumunk őrzi. Pósa ide vonatkozó válaszára az MTA Könyvtárában leltem (melléklet 27. dok.). De barátságukat ez a kis affér sem rontotta meg, s nem akadályozta, hogy viszonyuk baráti vá fejlődjék, illetve hogy a meglévő barátság emiatt csorbát szenvedjen.

A levelezésből nyilvánvalóvá válik, hogy Herman Ottó Gömör megyei néprajzi kutatásokat tervezett. Amikor a pásztorkodásról szóló nagy munkájához gyűjtött anyagot, gömöri útjának megszervezéséhez Pósatól is segítséget kért, amit meg is kapott. A levélből kiderül, hogy mind az ideig azért nem ment Gömörbe, mert várta a megyemonográfiát – a Borovszky-féle vármegye-monográfiai gömör-kishonti kötetéről van szó – de csalódnia kellett, mert az nem foglalkozik bővebben ezzel a témával (SZABADFALVI 1976, 12–13. 3. levél; melléklet 5. dok.). Herman Ottó tehát felkekedett, hogy Rimaszécsen és környékén kutasson. Feltehetően erre az időszakra – 1904 nyarára – vonatkozik Gyöngyösy leírása: *„Gyermekes örömmel nézte a falusi házát, a tálást, a tulipános ládát. Köcsögből ette az aludtjejet. Mily jól érzem magam e magyar levegőben! – mondogatta nagy örömmel. ... És Herman Ottó gyakori szokása szerint el-eljött megnézni, mit csinál Lidike, meg Lajos öcsém. Sokszor a szomszédból kölcsönzött székre ült le, aajtjuk előtt várva hazagérkezéseiket, amikor örömmel és csodálkozáva kérdezték tőle: „Hát Ottó bácsi itt vár bennünket?” „Ha már jártányi erőmmel idáig jöttem, nem mehettem haza anélkül, hogy ne lássam magukat” – volt a felelet”* (GYÖNGYÖSY 1920, 114–115). Arra vonatkozóan, hogy a pásztorelet

itteni gyűjtéseinek eredménye miért nem jelenik meg a pásztorkodásról írott munkájában, egyelőre nincs válasz. Mint ahogy arra sem, hogy a másik, Radnóton tervezett, a magyarság nemzeti szervezetre vonatkozó kutatását elvégezte-e. Egy teljes kutatási programot vázolt fel levelében, komplett kérdőívvel. Pósa a bő egy héttel később küldött válaszában nyugtázta a kérés kézhezvételét, s megígérte, hogy kikérdezi a radnótiakat, s mielőbb készen lesz vele, válaszát azonnal elküldi. Mindenesetre Herman Ottó néprajzi munkásságában ennek sem találjuk nyomát. Ám nem kizárt, hogy Herman Ottó kéziratos hagyatékában, jegyzeteiben nyomára bukkanhatnánk a felvetett kérdéseknek és válaszoknak (SZABADFALVI 1976, 13–14. 5. levél, *melléklet 16. dok.*).

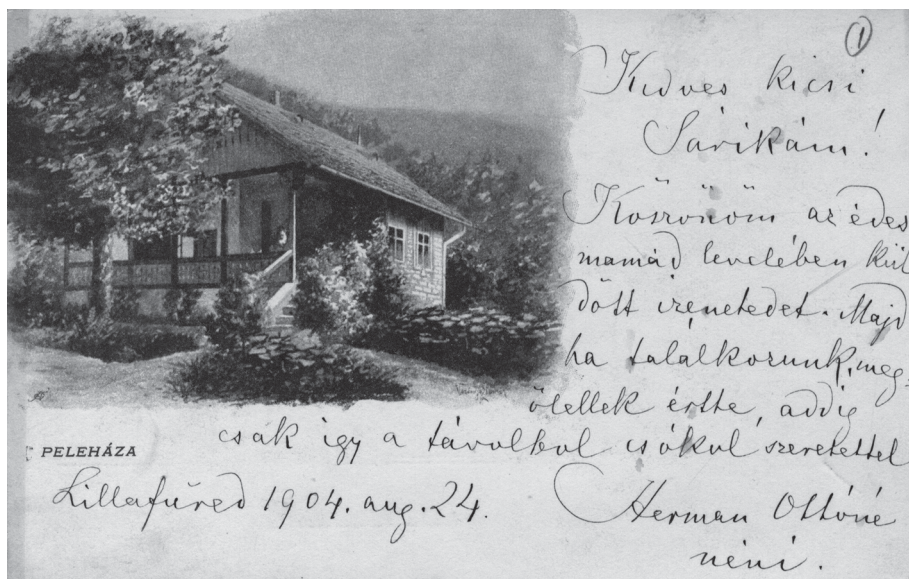
Kapcsolatuk elmélyülése 1904-re tehető, amikor az addigi munkakapcsolaton túl kölcsönösen elkezdték egymást látogatni otthonaikban (*melléklet 5–6. dok.*). Ettől kezdve a levelezés kiterjedt az egész családra: Herman Ottóné Borosnyay Kamilla és Pósa Lajosné Andrassy Lídia egymásnak is, de olykor egymás férjeinek is írtak, s részese volt ennek a levelezésnek a gyermek, majd felnövekvő Pósa Sárka is. A hölgyek által alkalmazott megszólítások – kedves, jó, édes, aranyos, drága, drágám, szívem, kincsem, lelkem – valamint a levelekben említésre kerülő sok apró-cseprő ügy azt támasztják alá, hogy a két család közötti kölcsönös szimpátia és tisztelet mindkét részről mély barátsággá alakult. Kamilla megvásárolta Lidike ruháinak egy részét, melyeket ő jó ideig úgysem viselhetne (*melléklet 7–8. dok.*), a két asszony kölcsönösen apró ajándékokkal, főleg házi készítésű élelmiszerekkel, termelvényekkel kedveskedett egymásnak és egymás családjának (kappan, csirke, alma, birsalma, ostyepka, vagyis füstölt juhsajt, befőttek (*melléklet 10, 11, 23, 40, 44. dok.*). Beszámoltak egymásnak saját vagy a családtagok betegségéről, aggódtak egymás egészségéért (SZABADFALVI 1976, 14. 7. levél; 16–18. 10–15. levél; *melléklet 11, 12, 14, 17, 23, 26, 28, 32–33, 37, 42, 44, 46. dok.*).

Olykor olvasnivalót kölcsönöztek egymásnak és eszmét cseréltek az olvasottakról (*melléklet 24, 39. dok.*). Utazásaik, nyaralásaik előtt felkeresték a másikat, hogy elbúcsúzzanak egymástól (*melléklet 12, 25–26. dok.*). Hermanné nagyon sajnálta, hogy Pósaék Pécelre költöztek, mert így nehézkessé vált a vizit, a személyes találkozás (*melléklet 26, 30, 32. dok.*). Rendszeresen köszöntötték egymást újév, születésnap, névnap alkalmából (SZABADFALVI 1976, 18. 13. levél; *melléklet 9, 22, 49–50, 53, 65. dok.*). Érdekes módon az egyik, 1914. június 25-i datálású levélben Pósa

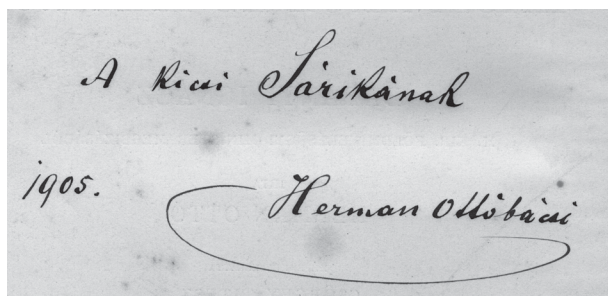
nyolcvanadik születésnapjának jubileuma alkalmából köszöntötte Herman Ottót. Pedig Herman életrajzírója szerint Herman Ottó 1835. június 26-án született és június 28-án lett megkeresztelve (LAMRECHT 1920, 5–6), tehát a levél születésekor még csak a 79. születésnapját ünnepelte. Meg akartam tekinteni az anyakönyvi bejegyzést a breznóbányai születési anyakönyvben, de az interneten az evangélikus keresztlési anyakönyvnek csak az 1837-től vezetett második kötete található.¹³ Ebbe Herman Ottó születése természetesen nincs bejegyezve, viszont megtalálható öccse, Robertus Adolphus (1837. május 11–1842), és huga, Elisabetha Ernestina (1841. november 14) keresztlésének anyakönyvi bejegyzése. Őket is az akkori breznóbányai evangélikus lelkész, Ján Chalupka keresztelte, aki Herman Ottót is, s aki íróként és szlovák hazafiként vonult be a szlovák művelődéstörténetbe. Keresztszüleik is azonosak voltak, Göllner Sámuel és Erzsébet. Későbbi anyakönyvi bejegyzésekből kiolvasható, hogy Göllner Sámuel breznói kereskedő volt. Ám sikerült utánajárni, hogy Herman Ottó születésének évét Lambrecht Kálmán pontosan közölte. Hogy Pósa mégis 80. születésnapja alkalmából köszöntötte, valószínűleg tévedésen alapult, mely zaklatottságának tudható be, hiszen azokban a napokban Pósa Lajost már gyógyíthatatlan betegként a Liget Szanatóriumban ápolták, ahová maga Pósa is beköltözött vele (*melléklet 64–65. dok.*).

1905 júliusában a Herman házaspár egy szűk hetes édes, üdítő pihenést, nyaralást töltött Pósaéknál a radnóti kellemes fészekben. Pósa vendégeit verssel várta, e látogatásra készülve, a várakozás örömeiben írta a *Ma vendégek érkeznek...* című költeményt, melyet az elutazást követően meg is küldött vendégeinek (*melléklet 13–15. dok.*). E vendégeskedés alkalmával született egy Pósa Sárkának írott ajánlás, melyben Herman Ottó a cinegemadarhoz hasonlította a leányt (SZABADFALVI 1976, 13. 4. levél). Ez a megnevezés aztán rajta is ragadt Sárkán, előfordult, hogy így írta alá Herman Ottónak küldött levelét (*melléklet 21. dok.*). A látogatást feltehetőleg Pósaék is viszonzták a Herman házaspár lillafüredi árnyas, lombos, szerény kis fészekében, legalábbis több meghívásról is tanúskodnak a levelek (*melléklet 18–19. dok.*). S arról is, hogy a Herman házaspár mennyire szerette Peleházát (SZABADFALVI 1976, 17. 10. levél; *melléklet 15, 29, 43, 51. dok.*). Levélpapírt, levelezőlapot is készítették ennek képével (2. kép).

¹³ <https://familysearch.org/pal:/MM9.3.1/TH-1951-23427-5164-26?cc=1554443&wc=9PQM-N3K:107654101,114613201,114613202,114613203> (2015. február 24.)



2. kép.
Levelezőlap Peleháza képével
(HOM HTD 70.43.3.)
Fig. 2.
Postcard with an image of Peleháza
(HOM HTD 70.43.3.)



3. kép.
Herman Ottó: A madarak hasznáról és káráról című könyv
belső címlapján a Pósa Sárirkának szóló dedikáció
(HOM Könyvtára ltsz. 16509)
Fig. 3.
Ottó Herman: Dedication to Sárka Pósa on the title page of the
book "Birds Useful, Birds Harmful" (HOM Library Inv: 16509)

Herman és Pósa, valamint feleségeik kölcsönösen nagyra értékelték egymás írói tevékenységét. Ennek fényében rendszeresen megküldték egymásnak újonnan megjelent könyveiket, illetve köszöntötték egymást egy-egy új könyv megjelenése alkalmával, mint erre Gyöngyösy is utal (GYÖNGYÖSY 1920, 120). 1905-ben Herman Ottó bácsi a *kicsi Sárirkának* dedikálta a *Madarak hasznáról és káráról* című könyvét (a dedikált példány jelenleg a Herman Ottó Múzeum könyvtárának féltve őrzött kincse, ltsz. 16509) (3. kép). 1906-ban – mint a köszönőlevélből kitűnik – nemcsak *szerető Lidikéjének*, de *az ő szerető kis cinege madaruknak*, Sárirkának is dedikálta újabb munkáját. A jelzett évben *A madarak és fák napja Magyarországon* című könyvecskéje látott napvilágot, nem kizárt, hogy erről a kiadványról van szó. Egy szerző által dedikált példányát ennek is őrizte egy ideig múzeumunk, ami jelenleg a miskolci II. Rákóczi Ferenc Könyvtár helyismereti részlegén található, a dedikáció pedig *Henriett édes testvéremnek szeretettel* szöveggel olvasható benne (ltsz. 37997). Pósa Lajosné is megküldte 1907-ben az ő szeretett Kamillájának az *Ispiláng, ispiláng...* címet viselő gyermekverskönyvét, s Pósa Lajos is megküldte Herman Ottónak az *Arany ládika* két kötetét. (SZABADFALVI 1976, 15–16. 8. levél; melléklet 20–21, 31. dok.). De egyéb módon is osztoz-

tak egymás örömeiben. Az idős Herman házaspár a szülőkkel együtt örült Sárika boldogságának. Részt vettek eljegyzésén, esküvőjén, Sárika pedig levélben köszöntötte őket nászútjáról (SZABADFALVI 1976, 17. 11. levél; melléklet 41, 47. dok.).

Ám nemcsak egymás örömeiben, de egymás bánatában is osztoztak. Együttérző levelek mentek közeli családtagok elhunyt feletti fájdalom enyhítésére (SZABADFALVI 1976, 18. 14. levél; melléklet 45. dok.), de ugyanígy az 1908-as radnóti tűzvészt követően, amikor a fél faluval egyetemben Pósaék radnóti fészke, *bogárbátú viskója* is a tűz martaléka lett. Ez utóbbi alkalommal nem csupán a részvét és az együttérzés, de a segíteni akarás, a konkrét segítő cselekvés is kiolvasható a levelekből (SZABADFALVI 1976, 16–17. 9–10. levél; melléklet 36–38. dok.).

Mint ahogy az is, hogy a radnótiak 1914 tavaszán közadakozással, szinte erejüket meghaladó összefogással készültek a tűz martalékává lett Pósa-ház újjáépítésére. A falu ezzel akarta köszönteni írói jubileuma alkalmából nagy szülöttét (melléklet 66. dok.).

Pósa írói munkásságának negyvenedik, Az Én Ujságom szerkesztésének huszonötödik évfordulója alkalmából nagy ünnepséget szerveztek Pósa tiszteletére. A levelek egy része összefüggésbe hozható ezzel

az eseménnyel, valamint az irodalmi Nobel-díjra való ajánlással. A levelekből egyértelműen az olvasható ki, hogy az „ötletgazda” Pósa Lajos felesége, Andrásy Lídia volt. Ő volt az, aki legjobb barátjukat, Herman Ottót szinte ostromolta a kéréssel, hogy tekintélyét, befolyását latba vetve irányítsa rá „a nemzet figyelmét arra a magyar nevelő misszióra,” melyet Pósa neve fémjelez (*melléklet 52. dok.* továbbá *54, 59, 62, 63. dok.*). Herman Ottó előbb megpróbálta elhárítani az ostromot, de aztán belátta, hogy tényleg ő az egyetlen, aki a kezdő lépést ez ügyben megteheti. Őszintén becsülte Pósa-t, s ezt a véleményét többször kifejezésre is juttatta: „Egy ember van csak Magyarországon, a kiért tűzbe merném tenni a kezemet is, ez: Pósa Lajos!” (GYÖNGYÖSY 1920, 111). Nagyra becsülte őt egyenességéért, őszinte emberi mivoltáért, lángoló hazaszeretetéért, törhetetlen következettségéért, gyermekded, ártatlan becsületességéért, érintetlen, szinte szűzies érzésvilágáért, a hagyományokhoz, a régi erkölchöz való ragaszkodásáért. De nemcsak ezekért, hanem költészetéért, hazafias és gyermekek számára írt verseiért is (GYÖNGYÖSY 1920, 111–112). Szíve mélyén és lelke minden rezdülésével valóban úgy érezte, hogy az akkor már nagybeteg, testi erejében egyre inkább fogyatkozó Pósa igazán érdemes a megbecsülésre, beindította tehát a gépezetet. Mozgósította a Petőfi Társaságot (Lőrinczy György, Herczeg Ferenc) és a politikai elit egy részét (Herczeg Ferenc, aki nemcsak író, de parlamenti képviselő is volt, Bárczy István Budapest polgármestere, a Népművelés című folyóirat szerkesztője). Megalakult Pósa Lajos Írói Jubileumának Nagybizottsága, melynek elnöki tisztét Herczeg Ferenc és Bárczy István mellett Herman Ottó töltötte be. A Nagybizottság mellett létrejött a Női Bizottság is, ennek elnökei a kor ismert írónői, gróf Teleki Sándorné, Berta Ilona és Tormay Cécile voltak, s a társelnökök népes táborában Herman Ottóné neve is feltűnik. A szervezők felhívást tettek közzé, felkérték *Magyarország valamennyi irodalmi és közművelődési társulatát, valamennyi iskoláját és minden polgárát* a jubileum méltó megünneplésére.¹⁴ A bizottság elhatározta, hogy a költőnek nemzeti ajándékot juttat. Ezt oly módon szervezték, hogy a bizottsági tagok aláírásokat gyűjtöttek, s minden aláíró egy-egy koronát fizetett. Maga Herman Ottó is 100 koronát fizetett be a gyűjtésből 1914. május 25-én az Új Idők szerkesztőségébe a Pósa-alap javára.¹⁵ Amint már fentebb is említésre került, Herman Ottó még az ünnepi készülődés nyilvánosságra hozatalát

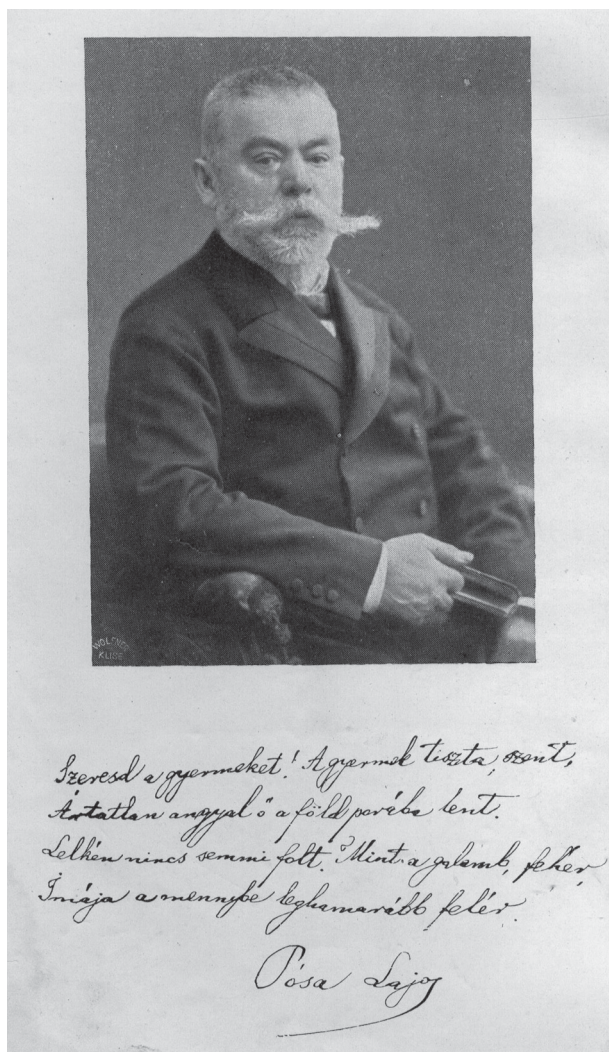
megelőzően, 1914. február 15-én (14-i keltezéssel) megjelentetett egy írást a Budapesti Hírlapban *Pósa Lajosért* címmel, melyben őt irodalmi Nobel-díjra javasolta. Mert mint írta, „ő volt az, aki le tudott szállani a magyar gyermekhez, hogy színmagyarságával megihlessen és fölemelje, hogy az ő műzsája, mely széplőtlen és tiszta, melynek sohasem volt egyetlen léha szava, azt a bimbóba szökkenő embervilágot homlokon csókolja.” Erre az írásra reagált lelkesen levelében Pósa-né (*melléklet 62. dok.*), s erre a levélre válaszolta Herman Ottó, kérdezve, hogy „Mire való az a nagy hálálkodás azért, hogy emberi kötelességemet valahogyan megtettem. A mi engem izgat, az egy kérdés: lesz-e fogamatja?? ...” (SZABADFALVI 1976, 20. 22. levél). Ezt a felhívást erősítette meg február 17-i cikkében Móra Ferenc a Szegedi Naplóban és Sas Ede a Nagyváradban, majd Várady István február 21-i tárcájában szintén a Nagyváradban. A jelzett lapkivágatokat maga Pósa-né küldte meg Herman Ottónak újabb lelkes levél kíséretében (*melléklet 63. dok.*).¹⁶

Meglátásom szerint tehát a Nobel-díjra való ajánlás szerves részét képezte az országos ünnepségre való felkészülésnek, mint ahogy az írói jubileumra megjelentetett két verseskötet is. Mindkettő a Singer és Wolfner Kiadónál jelent meg 1914-ben, ugyanott, ahol *Az Én Ujságom*. Mindkét kötet válogatást nyújt Pósa költészetéből, az egyik a gyermekversekből, a másik a felnőttekhez szóló verseiből. Ez utóbbi kötet előszavát Bródy Sándor írta 1914 májusában, s kiemelte benne a költő édesanyjához címzett verseit, mint ahogy a kötetben is egy külön fejezetben vannak összegyűjtve ezek a feleségéhez, Lidikéhez írt versek, továbbá a dalok és az egyéb versek mellett. E kötetet az egyik legnagyobb hatást elért verse, *A szegedi zengő szobor* zárja, melyet 1902-ben, a szegedi Kossuth-szobor leleplezésére írt, s ő maga szavalta el a szeptember 19-i ünnepségen. E versét Gyöngyösy is a sikerült politikai versek közé sorolta, azok közé, melyek „*érzelmes vonzódásukkal, visszaemlékezésének édesen felhevülő bánatával átszöve szívéből fakadnak, s teljesen egyéniségéhez illő*” költemények (GYÖNGYÖSY 1919, 200). A vers Herman Ottóra is nagy hatással volt (SZABADFALVI 1976, 12. 3. levél). A gyermekeknek szánt kötet előszavát Herczeg Ferenc írta, már az 1914. június 7-i ünnepség után, de még július 9-ét, Pósa halálát megelőzően. Mindkét kötet elején ugyanaz a *Wolfner klisé* feliratos Pósa-fotó látható, mely az idős költőt bőrfotelban ülve, kezében könyvet tartva ábrázolja. A fotó alatt – mintegy költői hitvallásként – egy kézírásos Pósa versstrófa olvasható (4. kép):

¹⁴ MTA Könyvtár Kézirattára, Ms 273/71.

¹⁵ MTA Könyvtár Kézirattára, Ms 273/75.

¹⁶ MTA Könyvtár Kézirattára, Ms 273/79, 81–83.



4. kép. Az 1914-es kiadású jubileumi Pósa kötetek fotója
Fig. 5. Photo from the 1914 edition of the anniversary Pósa-volumes

*Szeresd a gyermeket! A gyermek tiszta, szent,
Ártatlan angyal ő a föld porába lent.
Lelkén nincs semmi folt! Mint a galamb, fehér,
Imája a mennybe leghamarább felér.*

Minden bizonnyal erről a versstrófáról van szó az egyik levélben, mely a verseskötetek szerkesztési munkálataival kapcsolatos levelezés egyik darabjaként értelmezhető. Ezt az is alátámasztja, hogy a levélhez mellékelte három versből kettő, az *Altató* és az *Altató dal* olvasható a gyermekvers kötetben (*melléklet 55–58. dok.*).

Pósa Lajos Írói Jubileumának Nagybizottsága a negyvenesztendősi írói jubileum országos nagy ünnepségét 1914. június 7-re tűzte ki. A nagyszabású ünnepségre a Thököly úti Millenáris Versenypályán került sor. A rendezvényt ünnepi köszöntőjével Bárczy István nyitotta meg. Ezt követően az írók és az iro-

dalmi társaságok nevében Herczeg Ferenc, az újságírók nevében Márkus Miksa, a pedagógusok nevében Gaál Mózes, a nőegyesületek képviselőjében Csiky Kálmánné üdvözölte az ünnepeltet, majd a beszédek sorát Rákosi Jenő zárta, aki a „*felnőttek hódolatát tolmácsolta.*” Ezt követően „*az ősz poéta halk hangon, könnyes szemekkel köszönte meg a meleg ünneplést.*” Az ünnepség a székesfőváros iskoláinak *ötnegyed óra hosszát* tartó felvonulásával ért véget, mint erről a Pesti Hírlap június 9-i száma beszámolt.¹⁷ A felvonulók létszámát illetően más és más szám adatok láttak napvilágot, de mindenképpen több tízezer gyermek köszöntötte jelenlétével és egy-egy szál virággal az ország Pósa bácsiját. Az ünnepségen természetesen maga Herman Ottó is részt vett, s a meghívó hátoldalára rögzített véleménye szerint az *Nagyszírién sikerült!*¹⁸

Pósa még ugyan megérte a nagy ünnepséget, de az őt körülvevő szeretetet már nem igazán élvezhette. Barátját, Herman Ottót még felismerte az ünneplők, őt köszöntők között, de aztán eszméletét veszítette, ilyen állapotban szállították otthonába (GYÖNGYÖSY 1920, 125). Ám állapota nem javult, sőt egyre romlott, ezért június 19-én kezelésre beszállították a Liget Szanatóriumba, a korszak egyik legfelkapottabb fővárosi gyógyhelyére, ahová hű és bánatos felesége is követte, hogy minden percet vele töltsön. Az orvosok viszont semmi biztatót nem tudtak mondani. Július 8-án Herman Ottó azt az üzenetet kapta, hogy Pósa élete már csak órák kérdése, másnap a kora reggeli órákban pedig megérkezett a gyász hírt hozó távirat (*mellékelt 67–68. dok.*).

Az alig egy hónappal korábban tízezrek által ünneplelt költőt részvétellel búcsúztatták barátai, pályatársai, földijei, tisztelői. A Kerepesi úti temetőben összegyűlt tömegről a korszak egyik közkedvelt képes hetilapja, az Új Idők közölt fényképet, mint ahogy a tömegben ott tartózkodó Herman Ottóról is. Ezt a fotót közölte újra Herman életrajzírója is a maga könyvében (Új Idők XX/30. 95; LAMBRECHT 1920, 72) (*5. kép*).

A temetés után, amikor az özvegy azt érezte, hogy mindenki ellene fordult, hogy ki akarják őt semmizni, egyetlen támasza Herman Ottó maradt. Őtőle kért segítséget nagy bajában, neki öntötte ki szíve bánatát, vele osztotta meg vélt és valós sérelmeit, hogy megkönnyebbüljön (*melléklet 70–72. dok.*). A hű barát pedig segített, ahol csak tudott. Még a betegágyán írott levelekkel is az ő *édes Lidikéjét* vigasztalta, talán ezek voltak utolsó írásai, amint ezt Szabadfalvi is megjegyzi

¹⁷ MTA Könyvtár Kézirattára, Ms 273/80.

¹⁸ MTA Könyvtár Kézirattára, Ms 273/72.

(SZADABFALVI 1976, 22. 25–26. levél). A temetés-től számítva alig egy fél esztendő, az utolsó levelek írásától alig egy hónap elteltével, még ugyanabban a gyászos 1914-es esztendőben Herman Ottó is búcsút mondott ennek a világnak, temetésére 1914. december 29-én került sor. Ezután már Lidikének nem volt kihez segítségül fordulnia, sőt, ő kellett, hogy segítsen, támasza legyen a férjét elvesztő, elárvult, beteg barátnőjének, Borosnyay Kamillának. Maga Herman Ottó ajánlotta öreg, beteg feleségét Lidike oltalmába a végzetes baleset után nem sokkal (GYÖNGYÖSY 1920, 116). Ő pedig felvállalta ápolását, gondozását, rövid idő elteltével magához költöztette őt. Hogy ez pontosan mikor történt, nem tudjuk, de az biztos, hogy rögtön a következő évben, 1915-ben (*melléklet 81. dok.*). A költözködést megelőző napon született levél 23-án, egy keddi napon íródott. Megnézve az öröknapárt, 23-a 1915 februárjában, márciusában és novemberében esett keddi napra.¹⁹ Feltételezzük, hogy az első kettő közül valamelyik lehetett a költözködés időpontja, s Pósané ez esetben mintegy másfél évig ápolta Hermannét, aki 1916 augusztusában hunyt el (*melléklet 82–84. dok.*). Pósa Lajosné 1953-ig élt.²⁰

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Köszönetet mondok mindazoknak, akik kutatómunkámat segítették. Név szerint is megköszönöm közvetlen kollégáimnak, Hazag Ádámnak, Hideg Lórántnének és Sárközi Ágnesnek, valamint a következőknek: Veres Gábor (Esterházy Károly Főiskola, Eger), aki felhívta a figyelmemet az MTA Kézirattárában levő dokumentumokra; Csóka F. Katalin és Horányi Károly (Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ), akik rendelkezésemre bocsátották az MTA Könyvtár Kézirattárában őrzött dokumentumokat; Szita Gábor és Hoffmann Gizella (Országos Széchényi Könyvtár Kézirattára, Budapest), akik lehetővé tették, hogy kutassam az éppen feldolgozás alatt álló 143-as fondot; Szentimrei Márk, Tanászi Árpád és Földényi Marianna (Sárospataki Református Kollégium Tudományos Gyűjteményei), akik rendelkezésemre bocsátották a gyűjteményükben őrzött dokumentumot; Monika Nagyová, PhD, (Štátny archív v Banskej Bystrici, Állami Levéltár, Besztercebánya), aki Herman Ottó keresztelési anyakönyvi bejegyzésének pontosításában volt segítségemre; Hiller Judit (Verseghy Ferenc Könyvtár, Szolnok) és Kluiber Judit (Szolnok), akik által betekintést nyertem a Pósa Lajos Gyermekei jubileumi kötetbe. Köszönöm továbbá a szegedi Somogyi Károly Városi és Megyei Könyvtár munkatársainak, hogy tanulmá-



5. kép. Herman Ottó Pósa Lajos temetésén
Fig. 5. Ottó Herman on Lajos Pósa's funeral

nyozhattam a Jó Barát című folyóiratot, valamint a miskolci Lévay József Muzeális Könyvtár munkatársainak, hogy rendelkezésemre bocsátották az Új Idők folyóiratot és Pósa Lajos költeményeinek jubileumi kiadását.

IRODALOM

ERDŐDY Gábor

1983 Utószó. In: *A pokol cséplője. Herman Ottó gyűjtőnaplói, vitacikkei, levelei*. Magvető Könyvkiadó, Budapest. 391–403.

M. FORGON Mihály

1997 *Gömör-Kishont vármegye nemes családjai*. Gömör-Kishonti Téka. Méry ratio, Somorja (Šamorín).

GYÖNGYÖSY László

1919 Pósa Lajos. *Irodalomtörténet*. A Magyar Irodalomtörténeti Társaság havi folyóirata, VIII. évf. 23–33. sz. 177–217.

1920 *Pósa Lajos életrajza*. Özv. Pósa Lajosné kiadása, Budapest.

HERMAN Ottó

1882 Védjük az állatokat. *Jó Barát. Ifjúsági képes betilap*. Felelős szerkesztő és kiadó tulajdonos Pósa Lajos. Szeged. I. évf. 3–5; 22–23.

JÓ BARÁT

1882 *Jó Barát. Ifjúsági képes betilap*. Felelős szerkesztő és kiadó tulajdonos Pósa Lajos. Szeged. I. évf. 1–17. sz.

¹⁹ http://www.naptarak.com/naptarak_havi_orok.html (2015. február 19.)

²⁰ http://hu.wikipedia.org/wiki/P%C3%B3sa_Lajos_%28%C3%ADr%C3%B3s%29#mediaviewer/File:P%C3%B3sa_Lajos_%28%C3%ADrja.jpg (2015. február 19.)

KOSZTOLÁNYI Dezső

2004 *Tükkörfolyosó. Magyar írókról.* Osiris Kiadó. Budapest. 201–207.

LAMBRECHT Kálmán

1920 *Herman Ottó. Az utolsó magyar polihisztor élete és kora.* Biró Miklós kiadása, Budapest.

1933 *Herman Ottó élete.* Könyvbarátok kis könyve. Kiadja a Magyar Könyvbarátok. Budapest.

PÓSA Lajos

1914 *Költeményei.* Bródy Sándor előszavával. Singer és Wolfner kiadása, Budapest.

1914 *Gyermekversei.* Herczeg Ferenc előszavával. Singer és Wolfner kiadása, Budapest.

PRAZNOVSZKY Mihály

2006 *Pósa Lajos, a szelíd költő.* Siker X Bt. Budapest.

SZABADFALVI József

1976 Herman Ottó levelei Pósa Lajosékhoz. *A miskolci Herman Ottó Múzeum Közleményei* 15, 11–25.

1987 Herman Ottó levelei Pósa Lajosékhoz. In: *Írások Herman Ottóról és a Herman Ottó Múzeumról.* Herman Ottó Múzeum, Miskolc. 53–70. (Borsodi Kismonográfiák 25.)

1996 *Herman Ottó a parlamenti képviselő 1879–1897.* Miskolc. (Officina Musei 5.)

SZABOLCSI Miklós (főszerk.)

1985 *A magyar sajtó története* II/2. 1867–1892. Akadémiai Kiadó, Budapest.

TÓTH Árpád

1916 Várady István halálára. *Nyugat* 9. évf. 9 sz.

UJ IDŐK

1914 *Uj Idők.* Szépirodalmi, művészeti és társadalmi képes hetilap. Szerk.: Herczeg Ferenc. XX. évf.

THE STORY OF A TRUE FRIENDSHIP. THE RELATIONSHIP OF LAJOS PÓSA AND OTTÓ HERMAN AND OF THEIR FAMILIES IN THE LIGHT OF THEIR CORRESPONDENCE

Kulcsszavak: Ottó Herman, Ottóné Herman Kamilla Borosnyay, Lajos Pósa, Lajosné Pósa Lídia Andrassy, Sárika Pósa, Gömör, Radnót, Miskolc, Peleháza

Ottó Herman was an archeologist, folklorist, linguist, and a scientist, and his activities as a politician and a public figure were also considerable: he is often referred as the last Hungarian polyhistor. Lajos Pósa is acclaimed, first and foremost, for establishing children's literature in Hungary; he was the editor of the children's magazine „Az Én Ujságom“ (My Magazine) for twenty-five years. In addition, he was an extremely productive poet, hundreds of his poems were melodized, and many were practically folklorized.

2014 saw the centenary of the deaths of both Ottó Herman and Lajos Pósa. This study analyses the correspondence of the two personages and of their families. They exchanged more than a hundred letters, which reveal that their relationship began in the political scene around 1881, when Ottó Herman was the representative of Szeged in parliament and Lajos Pósa was a journalist, also from Szeged. Their relationship quickly turned to friendship, shared not only between the two of them, but also between their families. Apart from regular correspondence, they also frequently visited each other, sent their new works and books to each other, shared joys and sorrows, and helped each other in time of need. Their friendship could not be spoiled by the occasional disagreement, such as their different editorial practices. They deeply respected each other's merits, such as patriotism, loyalty and straight character. It was Ottó Herman who recommended Pósa for the Nobel Prize, and he initiated the country-wide celebrations of his friend's fortieth jubilee as a writer.

After the death of Pósa, Ottó Herman was the greatest comforter of his widow, and after the death of Ottó Herman, the widow of Pósa accommodated and took care of the ill widow of Herman until her death. [Translated by Ágnes Drosztmér]

Bodnár, Mónika

MELLÉKLET

1. Ms 273/67 (MTA Könyvtárának Kézirattára)
Távirat, Pósa Lajos Herman Ottónak
Szeged–Szarvas, 1881. ? 12–13.

Herman Ottónak Szarvas

Zajos ösgyűlés Bakay mellett öt ember Toth Pál Önhöz csatlakozott viharos éljenzés közt pártjával képviselőjelöltnek ön kiáltatott ki egyhangulag fényes győzelem

Pósa Lajos

2. Ms 273/57 (MTA Könyvtárának Kézirattára)
3 oldalas kézírásos levél, Pósa Lajos Herman Ottónak
Szeged, 1881. július 14.
„SZEGEDI NAPLÓ” SZERKESZTŐSÉGE. – feliratos
levélpapíron.

Kedves Képviselő úr!

A „Magyar Ujság” egyesült a „Szegedi Napló”-val. Tehát végre valahára van lapja Szegeden a függetlenségpártnak is. Rajta leszünk, hogy az egyesülés egy kis tartalmi erőt is leheljen lapunkba, meg is nagyobbítjuk, mihelyt a megrendelt papír megérkezik, hogy annál változatosabb lehessen. Törekvéseimet, sok fáradságomat a „Magyar Ujság” megalapítására vonatkozólag, mely sok törekvés és fáradság már most a Szegedi Naplónak gyümölcsözik, mert előfizetőim már most ezt járják, méltányolni s méltányoltatni fogják kellőleg.

Most nincs egyéb hátra, mint megfogni az eke szarvát és dolgozni isten igazában, hogy a Szegedi Napló méltó közlönye lehessen Szeged és vidéke függetlenségpártjának.

Nagyon kérem, kedves képviselő úr, édes jó urambátyám, legyen olyan jó, támogasson bennünket hazafias törekvéseinkben minél többször. Úgy szeretném nevét a lap érdekében is minél többször látni hasábjaink alatt, úgy szeretném különösen azért, hadd lássa az a jó alsóvárosi nép, hogy az ő képviselőjük csak nem feledkezik el ő róluk. (300–320 gazda ember praenumeransunk¹ körülbelől van) hadd lássa a felsőváros, a tanya s az egész Szeged, hogy az a Herman Ottó, aki ilyen szép vezércikket, tárczát (ennek írására is nagyon de nagyon kérném) ír, mégis csak ember ez a talpán!

Önzés és önzetlenség egyszerre szól belőlem. Becses működése végtelen sokat használna lapunknak is, de kedves urambátyám erős népszerűsége még erősebb gyökereket verhetne.

Nagyon kérem, legyen olyan jó, küldjön szombat délutánra valamit, hogy vasárnapi számunkat már díszíthesse. Vagy ha tán akkorára teljes lehetetlen volna: vasárnap estére vagy hétfőn reggelre a keddi lap számára. Majd máskor többet.

A cikket vagy tárczát epedve várva maradok
Szegeden, 1881. jul. 14.

tisztelő öccse:

Pósa Lajos,

a „Szegedi Napló” szerkesztőségében.

u.i. Küldeményét kérem nevemre czimezni.

3. Ms 273/58 (MTA Könyvtárának Kézirattára)
4 oldalas kézírásos levél, Pósa Lajos Herman Ottónak
Szeged, 1883. június 8.

Szeged, jun. 8. 1883.

Kedves bátyám!

Fogadja irántam való érdeklődéseért szivből fakadó köszönetemet. Igazán boldoggá tesz jósága. Bárcsak nyílnék alkalmam valaha, hogy némileg viszonzhatnám.

A „Czifra szerető” és „A radnóti harangláb” fordítására nagyon kíváncsi vagyok, különösen ez utóbbinak hangulatát illetőleg, mert összes verseim közt ezt szeretem legjobban.

Szíves tanácsadását, hogy t.i. egy nagyobb utazásért s különösen az angol nyelv elsajátításáért mindent megtegyek, követni fogom. Az utazásból, nem tudom ugyan, mikor lesz valami; de az angol nyelv tanulásához nemsokára hozzáfogok erélyesen, mert csakugyan mind igazak és ...(?)enek, miket az angol szellem értékességére nézve mond Petőfiről és Aranyról. Egy év alatt viszem tán annyira, hogy haszonnal érvényesíthetem, amit olvasok.

Visszatérve költeményeim fordítására, nagyon, de nagyon szeretném, ha kedves bátyám lefordítana még egy nehanyat, mert félek, hogy azok az urak úgy elgermanizálják, úgy kiforgatják a sarkából, hogy rá sem ismerek szegény verseimre. Szeretem, ha egy kis magyar levegő is szorul beléjük. Ohajtanám különösen, ha „Fekete Borbálát”, „Pataki Piroskát” és „Gulyás leányát” fordítaná még le, meg „A szüzi koronát”.

Holnap irok fordítóimnak és tudokra adom az eddig lefordított tíz költeményt.

Ha már benne vagyok a kérésben: magyaros őszinteséggel fölkérem még urambátyámat arra is, hogy írjon kötetemről a „Pester Lloyd”-ban egy tárczát. Nagyon jó lenne a megjelenendő német kiadásra nézve. Előre föl volna kelt(v)e a külföldi németek figyelme.

Vagy ha nem érne rá, hasson, kérem, Silbersteinra, hogy ő írjon.

Egyébiránt, hogy erről is irjak, nagyon belefáradtam a dicsőségbe. Itt Szegeden is jobbra-balra kinoznak a gratulációkkal. Eddig meg a kutya se nézett rám. A vidéki poéták meg egész verseskönyvözönnel halmoznak el s cserébe kéri az enyémet. Új kiadást kellene rendeznem csak azok számára, akik potya példányhoz szeretnének jutni.

Tartson meg további jóindulatában, áldja meg az isten minden jóval

szerető öccse

Pósa Lajos

¹ előfizetőnk (lat.)

4. Ms 273/59 (MTA Könyvtárának Kézirattára)**3 oldalas kézírásos levél, Pósa Lajos****Herman Ottónak****Szeged, 1883. június 15.****„SZEGEDI NAPLÓ” SZERKESZTŐSÉGE. – feliratos levélpapíron.**

Szeged, 1883 június 15.

Kedves Ottó bátyám!

Fogadja ujjal köszönetemet jószágáért, melyet iránymban tanúsít. A szép fordításokat megkaptam és gyönyörködtem benne. Már el is küldtem Silbersteinnak a német kiadás számára.

Hanem hát, az igazat megvallva, nagyobb dolog az, a miért én Ottó bátyámat fölkeresem. Itt nálunk, Szegeden a holt saison olyan eleven kezd lenni, hogy csupa gyönyörűség. Holnap Pálfi Ferencz polgármestert fáklás zenével tisztelik meg. Hogy miért, elmondom.

A „Szegedi Napló” ujdondásza, Békefi Antal szokott módon elment egy szép nap a polgármesteri irodába rovata számára a rendes mindennapi anyagot begyűjteni. Egy az napi „Szegedi Hiradó”-ban megjelent észrevétel folytán annyira megfélekedett a polgármester magáról és a sajtó tiszteletéről, hogy meghagyta egyik alárendelt közegének: „Ezeket az urakat a hivatalokba többet bebocsátani nem szabad.”

A Napló másnap védelmére kelt a sajtó megtámadott tisztességének s erélyes hangon megtette észrevételeit. A Szegedi Hiradó, a mely tulajdonképen érdekelve volt ez ügyben, személyes incidensnek nevezte az egészet. A városházán pedig mozgalom indult meg, iverk köröztetnek a holnap tartandó fáklászene költségeire. Teszik ezt a városi restauráció érdekeltjei a királyi biztosság titkos beleegyezésével. Tehát nem csak hivatalnoki lojalitás, hanem politikai árnyalat színezetével is bír a dolog a függetlenségi párt ellenében való korteskedés céljából.

A Szegedi Napló holnapi számában Enyedi Lukács egy erőteljes cikkben veszi föl az eldobott keztyűt, ismét és ismét védelmére kel a szabad sajtónak s leszállítja az egész mozgalmat a maga értékére. Ide csatolom a cikk kefényomatát az előbbeni ez ügyre vonatkozó megjegyzésekkel együtt.

Nagyon jó lenne a megtámadott sajtó és pártunk érdekében s Enyedit nagyon lekötelezném, ha ez ügyben, Ottó bátyám fölszólalna az Egyetértésben s ismert erélyes tollával nagyobb súlyt adna a Szegedi Napló igaz ügyének.

Kérésemet megújítva vagyok

szerető öccse:

Pósa Lajos

5. Ms 273/60 (MTA Könyvtárának Kézirattára)**2 oldalas kézírásos levél, Pósa Lajos Herman Ottónak****Budapest, 1904. április 17.**

Kedves Uram Bátyám!

Az ősfoglalkozásról szóló könyvének magyar szivem minden dobbanásával örülök. Áldja meg az Isten minden

áldásával, hogy megnem szünő gonddal fáradozik a magyar lélek halványodó sugarainak megörökítésén.

Rimaszécsen Marikovszky Gézán kívül Vattay kálmista papot ajánlom figyelmébe, az egy ugrásnyira lévő Csízen Kossuth Józsi birtokost. Fáy Pista volt képviselő is tudna tán útbaigazítást adni. Bizony, bizony, Ottó bátyám, édeskevés az, amit én ebben a dologban mondhatok, mert, sajnos, ezzel nem foglalkoztam, de az említett emberek okvetetlenül nyomra vezetik.

Kis feleségemmel egy vasárnap délután látogatást akartunk tenni üllői-úti lakásán, de nem voltak odahaza.

Kedves feleségének, a nagyságos asszonynak kezét csókolom, Ottó bátyámat szivem ölelésével köszöntöm

Bpest 1904 ápr. 17-én

szerető öccse

Pósa Lajos

6. Ms 273/61 (MTA Könyvtárának Kézirattára)**1 oldalas kézírásos levél, Pósa Lajos Herman Ottónak****Budapest, 1904. április 19.****AZ ÉN UJSÁGOM SZERKESZTI PÓSA LAJOS****– feliratos levélpapíron.**

Kedves Ottó bátyám!

Nagy a mi örömünk, hogy meg akarnak látogatni. A feleségem nem tud hova lenni boldogságában, hogy szerény hajlékunkban üdvözölhetjük. Lakunk Budán I. ker. Fehérvári út 38 sz. a. az első emeleten. A Kalvintéren üljenek föl a fehér keresztos villamosra, váltsanak jegyet a régi vám-ig. Ez épen a lakásunk előtt van.

Tárt karokkal, szerető szívvvel várjuk.

Budapest 1904 április 19-én

szerető öccse

Pósa Lajos

7. Fond 143/2 (OSZK Kézirattára)**3 oldalas kézírásos levél, Herman Ottóné Borosnyay****Kamilla – Pósa Lajosné Andrássy Lídiának****Budapest, 1904. augusztus 1.**

Budapest 1904 (Így!)

Aug. 1.

Kedves édes Lidikém,

napról napra halogattam az írást, oly kínos töprengés volt nekem az elhatározás, mikor tulajdonképpen nem is tudtam mit, mert az uramtul máig se tudtam döntő választ kicsikarni. Annyi bizonyos csupán, hogy legalább 10 nap kell, míg ő maga is tisztába jön a helyzetével, addig pedig én téged függőben nem tarthatlak. Tégy édes jószágom a lakással bár mit, mert én ilyenformán arra nem reflektálhatok. A ruháidra nézve melyeket oly illetlen módon magamnál tartottam, jelentem neked, hogy egy pár darabot szeretnék tőled megvenni, amelyeket te ugy is jó ideig még

² Az anyag feldolgozás alatt, végleges fondjegyzékszámot a kutatás időpontjában még nem kapott.

nem viselhetnél – ha teneked nem volna kifogásod ellene. Ugyanis: a fekete selyem köpenyt, meg a ruhát blúzostul, továbbá a zöld csíkos selyem blúzt és a kosztümöt melyeket én kevés igazítással jól elviselhetnék.

No és hogy ki ne feledjem: a pongyolát, melyen máris igazítottam. Jöjj el édes drágám, hogy ezeknek az árát nyomban kiegyenlítsem, vagy írd meg, ahogy neked kényelmesebb, de semmi kedvezmény! csak úgy mintha idegennek adnád, velem minden esetre nagy jót teszel, mert mint mondtam is, teljesen segélytelen vagyok, benned van minden reményem!

Tárt karokkal és örvendezve várlak. Isten hozzon mielőbb szívéből öllelek nagy szeretettel

Herman Ottóné

8. Fond 143/ (OSZK Kézirattára)
2 oldalas kézírásos levél, Herman Ottóné Borosnyay
Kamilla – Pósa Lajosné Andrassy Lídiának
1904. augusztus 1. után

Csütörtök.

Kedves Drágám,

hiába ha a kész a lélek de a test erőtlén. Nap napután elhatározom, hogy megyek hozzád, szegény betegem, de ha nem bírok! Pedig úgy szeretnélek látni! És a lebonyolítani való számadásunk is úgy nyomja a lelkemet. Talán így is sikerül, ha megírom, miket ohajtok megtartani.

Egy fekete selyem köpeny
 1 fekete sely. ruha blouzostul
 1 barna sely jupon
 Zöld csíkos könnyű selyem blouse
 1 deline pongyola.
 Összesen 6 darab

Ird meg édes angyalom, vagy ha terhedre van az írás üzend meg Sáríkától, mert nagyon nyomja a tartozás a lelkemet. Igaz, még a kosztümöt majd el feledtem!

Hogy vagy édes jó Lidikém? Enyhül-e valamit a mélységes bánatod? Bár enyhülne, szívből kívánja

Sok szeretettel és csókol

Camillád

9. Fond 143/ (OSZK Kézirattára)
2 oldalas kézírásos levél, Herman Ottóné Borosnyay
Kamilla – Pósa Lajosné Andrassy Lídiának
Budapest, 1904. augusztus 24.
PELEHÁZA feliratú és fotóját ábrázoló levélpapíron

Lillafüred 1904.
 aug. 24.

Aranyos Lidikém!

Kedves, poétikus (így!) leveleddel nagyon megörvendeztetted. Én nem rendelkezem olyan magas röptű gondolatokkal, de mégis megragadom az alkalmat, hogy egyszerű, szívből fakadó szavakkal üdvözöljem drága uradat mai névünnepe alkalmából. Adja a jóságos isten, hogy még számtalan sok évig az legyen hazájának a gyermek-világnak

és neked ami ma és te az maradj neki és mellette ami mindég voltál és vagy is: lelkének szárnya, kedvének ápolója, házának ragyogó verőfénye. Minket pedig tartatok meg szíves barátságokban, mit mi egész lélekkel viszonzunk.

Üdvözöl a Szinva patak is mely itt folyik ablakunk alatt, s ezt a szál nefelejcsét küldi általam, aki vagyok uradat melegen köszöntve s téged szívére zárva őszintén szerető

Herman Ottóné.

10. Fond 143/ (OSZK Kézirattára)
1 oldalas kézírásos levél, Herman Ottóné Borosnyay
Kamilla – Pósa Lajosné Andrassy Lídiának
Budapest, 1904. december 23.

Bp. 1904. XII. 23.

De már ez kicsi Lidikém, még se járja! Hogy te így ráliczitalj a szegény emberre és mindjárt egy egész éléskamrával! Mit tudjak én már most te veled kezdeni? – Azt a természetrajzi csodát, a kappant, amelyben négy jól elkészült, tökéletes tojást találtam, az uram ornithológiai gyűjteménye számára, mint páratlan abnormitást, spirituszba akarta tenni. No persze! tudok én annak jobb helyet. – Van valami latin mondás, így kezdődik: dat piraie, dat pomae... bocsánat, ha nem jól írom, csak az a fő különben, hogy nekem nincs egyebem almánál, annak is a fele nem „pirae” hanem birs. Te talán a háztartásban fölhasználhatod – kérek fogadd szívesen, mert én szeretettel küldöm, melylyel csókol

Hermannéd.

11. Kt. d. 3045 (Sárospataki Ref. Koll. Tud. Gyűjt.
Nagykönyvtára Kézirattára)
2 oldalas kézírásos levél, Herman Ottóné
Pósa Lajosnak

Budapest, 1905. május 23.
halványzöld levélpapír, bal felső sarkában a Borosnyay
címer dombornyomatával

Kedves jó „Pósa bács!”

Mert igazán kedves és jó maga, hogy ezt az én „ügyemet” nemcsak azonnal elintézte, hanem még aznap személyesen fáradt ide, ezt nekem megmondani.

Sajnos, hogy nem voltam otthon és magával így nem találkozhattam, még egyszer sajnós, hogy a lábamnak a rossz idő és sok kapu alatt való álldogálás nagyon megártott. A baj ujból visszatért s vele az én szobaáristomom.

Az uram haragszik is, azt mondja, ha nekem bajom van, mindig az ellenkezőt cselekszem, mint amit neki szoktam tanácsolgatni hasonló esetekben. Igaza van, mea culpa!

Az ostyepkáért Lidikének sok-sok csókot adjon helyettem. Én pedig külön, a magam nevében szívből ölelem őt s vagyok a maga hálás és

igaz híve

Herman Ottóné

Budapest, 1905. május 23.

12. Fond 143/ (OSZK Kézirattára)
2 oldalas kézírásos levél, Herman Ottóné Borosnyay
Kamilla – Pósa Lajosné Andrassy Lídiának
Budapest, 1905. június 1.
halványzöld levélpapír, bal felső sarkában a Borosnyay
címer dombornyomatával

Bpest, 1905 júni 1.

Kedves szeretteim!

Itthon voltam, hallottam a csöngetést, éreztem, hogy ti vagytok s nem röpjölhettem, hogy tárt ajtóval várjalak, s tárt karokkal szorítsam magamhoz az én szívem kicsi Lidikéjét. Egyedül, árván ágyban feküdtem. Ünnepe lévén az uram is a cseléd is itthagytott s én dagadt torkomat borogatva feküdtem a befüggönyözött szobában. Két nap óta se beszélni, se nyelni nem tudok s olyan gyanusféle ez a torokbaj, mert egészen fehér lett tagnap a garat és elég nagy lázam is volt. Ma a fehérség alább hagyott s közérzetem is valamivel jobb.

Igazán szeretném tudni, miféle malíciával vekszál még meg a sors, mielőtt Londonba indulnék. Mindég csak egy hajszálon függ: megyek? nem megyek. Akárhogyan lesz, ha felépülök, első utam hozzátok lesz. Valósággal vágyom a viszontlátásra.

Csókoklak számtalanszor kicsi Lidikém. Kis uradat is üdvözli, Sárík(át) meg czirógatja szeretettel

örök híved

Herman Ottóné

13. Fond 143/ (OSZK Kézirattára)
2 oldalas kézírásos levél, Herman Ottóné Borosnyay
Kamilla – Pósa Lajosné Andrassy Lídiának
Budapest, 1905. július 17.
halványzöld levélpapír, bal felső sarkában a Borosnyay
címer dombornyomatával

Budapest, 905, juli 17.

Szívem Lidikéje!

Elég kellemes utazás után szerencsésen értünk haza. Ma aztán úgy megrohant a tenger sok tenni és elintéznivaló, hogy én fejvesztetten állok s minthogy nem tudom mibe kapjak először, hát – nem csinálok semmit. Ez is jó valamire. Legalább tollat fogok édes jószágom és írok nektek, hogy újból és egész lelkemből megköszönjem nektek mindkettőnk nevében azt az édes, üdítő pihenést, a melyben egész mivoltunk megújhdott. Ujlag meggyőztetek, hogy nem vészett még ki a világról az igaz, egyenes szív, romlatlan magyar lélek s a tiszta eszményekért való őszinte lelkesedés, hogy van még emberpár, aki egymásért egymásban él és mindenre ami szép és nemes, egymás lelkéből meríti a buzdítást! Tartsa is meg a Mindenható azt a ti édes kis szentháromságotokat a magatok boldogságára is, node a mi igaz örömünkre és gyönyörűségünkre is.

Szeressetek minket, ha lehet, úgy ahogy mi szeretünk benneteket és emlegessetek csak félannyit mint mi a radnóti kedves fészket és százszorta kedvesebb lakóit.

Az én drága uram egészen magához jött. Tegnap nem evett semmit, még vacsorára sem (én sem), ma reggel aztán a teához megette a csirkéd felét. Ki volt éhezve, elmulott a baj – hála istennek!

Írj édes aranyosom, míg itthon leszünk... Tisztelem Ap...t (?), a fecskédet, a gólyát s még egyszer mindeneket köszönve kedves jó uradat veled és Sáríkával együtt szívembe zárva vagyok a te ezerszer ölelő (így!) és csókoló örök híved és csodáló

Camilla

(Peléné)

Az uram külön is csókkal, kézcsókkal és öleléssel üdvözöl – már kit-kit ami illet.

C.

14. Ms 273/62 (MTA Könyvtárának Kézirattára)
3 oldalas kézírásos levél, Pósa Lajos Herman Ottónak + 1
oldal melléklet
Radnót, 1905. július 20.
AZ ÉN UJSÁGOM SZERKESZTI PÓSA LAJOS
Budapest, ... VI., Andrassy út 10 – (ez utóbbi tollal
áthúzva) feliratos levélpapíron.

Radnót, 1905. július 20-án

Kedves Ottó bátyám!

Boldogok vagyunk, hogy jól érezték magukat szegény porladozó anyánk kis házában, hogy szülőföldem szelíd halmos vidéke egypár napra kitörölte szívökből a nagy világ zűrzavaros képeit.

A fiát szállni tanító fecske, azt hiszem, szivhez szólóbb látvány, mint a kalitkában zöld erdő, sík mező után síró rab madár. A szántóvető kérges tenyere, ahol a kenyere terem koldusnak is, királynak is, többet ér ezer meg ezer dologtalan, ragadozó, simabőrű bársonykéznél. A radnóti korsó szeretettel adott kútvizre jobbízú a sziv nélkül arany pohárban nyújtott tokaji bornál.

Áldja meg az Isten, kedves Ottó bátyám, azért a virágért, amit édes anyám röges sírjára tett!

Tartson a szivében, mint én tartom mindig. Maradok ölelő érzéssel

szerető öccse

Pósa Lajos

Ő Nagyságának csókolom a kezét, azt az aranyosan író. Itt küldöm a verset a radnóti napok szerény emlékeül.

P.L.

Ma vendégek érkeznek...

(Radnót, 1905. július 12-én.)

Te kelő nap, arcodat

Felhővel ne főd be:

Öltözz fel ma a legszebb

Arany köntösödbe!

--

Tündökölj ma fényesen
A kék ég boltjárúl...
Rácsos kapu, tárúlj ki,
Karunk is kitárúl.

--

Ma vendégek érkeznek:
Szívünk hú szeretti...
Nem tud minket senkise,
Mint ők, úgy szeretni!

--

Köszönsétek, akáczfák,
Mikor megérkeznek;
Bólintsatok, lombok, a
Kedves vendégeknek.

--

Üljetek ki, madarak,
A leveles ágra...
Borúljatok, virágok,
A lábuk nyomára.

--

Kelj föl, anyám, sírodból,
Hagyd el temetődet!
Öleld porló szivedre
Te is, szülém, őket!

Pósa Lajos

15. Fond 143/ (OSZK Kézirattára)

6 oldalas kézírásos levél, Herman Ottóné Borosnyay

Kamilla – Pósa Lajosné Andrassy Lídiának

Budapest, 1905. augusztus 2.

halványzöld levélpapír, bal felső sarkában a Borosnyay
címer dombornyomatával

Lillafüred, 1905 aug. 2.

Drága Lidikém!

Nagyon aranyos és kedves vagy, hogy nem vártad be írásomat, hanem te kerestél fel napsugaras, édes soraiddal és a kakukkfűvel, melynek illata a bájos emlékek egész raját verte föl szívemben. Vissza gondoltam a radnóti csöndes, izgalmak nélkül való boldog napokra, melyek zaklatott idegeinket oly nyugtot adóan elzsongították; a ti igaz lelketek tettetést nem ismerő meleg szeretetére gondoltam, amellyel körül vettetek, elárasztottatok – magam sem tudom miért? hiszen mi oly kevésbé bírjuk azt kiérdemelni! És elgondolkozom, hogy is maradt az a két egybefonódott lélek olyan romlatlanul tiszta és gyermekesen ártatlan abban a fővárosi, mindent beszennyező légkörben? Megtalálom rá a választ hamar: az aranyat nem fogja a rozsdá, a gyémánt a szemét között is gyémánt marad! – Miért is nem lehetünk mi gyakrabban együtt, hogy halljam és élvezzem azt a tiszta harmóniát, mely egymásnak teremtett szívetekből szolozsmaként száll ég felé.

Mi itt jól érezzük magunkat. Az uram dolgozza a maga dolgát, és közben vadvirág bokrétát szedget. Én a háztartás

apró-cseprő ügyeit intézem, aztán kiülök a verandára és nem gondolok semmit, de éppen semmit, csak pihenek és gyönyörködöm. Olykor a lában fájdogál, a fogam is néha – változatosság okáért.

Most nem írok többet. A lelkem sajog egy kissé. Nem akartam erről említést tenni, de minthogy kicsuszott a tollambul, hát már csak azt is megmondom, miért; Az én Ujságom szomorított meg. Azt a két képecskét, melyet Wiesner úr adott avval a kéréssel, írjak hozzá szöveget, most más író szövegével hozta a lap, pedig én kedvvel és legjobb tudásommal írtam hozzá még hetek előtt egy kis gyermek-pszichológiának mindenképp megfelelő történetet, legfőlegb annyi kifogás érhetne – pedagógiai szempontból – hogy a leccskét egymás helyett megírogatni, ha csupa jóindulatu is, mégis csak csalás, de ezen ugy lehetett volna segíteni, hogy anyuka kihallgatta véletlenül a két kis fiut, megértette velük a turpisság helytelen voltát s a vajás kenyeret büntetésből elkobozta.

Ehelyett az én írásom egyszerűen sutba került, mint értéktelen – egy másikért, amely – kétszer is elolvastam – gyermeklélektan szempontjából (az ő arany madarával, tündérekertjével és arany mókusaival, amikről bizony egy ilyen kis fiu sose álmodozik) – az enyémmel nem mérkőzhetik. Nem a sértett hiúság beszél belőlem, nagyon fájna, ha az a látszata volna érzékenységemnek. Sokkal mélyebben fekvő érzés van érintve bennem. Én a gyermek irodalmat nem metélt szerűleg kultiváltam, igyekeztem és tudásom legjavát öntöttem minden soromba. Az ilyen eset megingatja hitemet annyiszor hangoztatott „hivatásomban” – s megöli bennem az unszolatot, hogy valaha is alkossak valamit. Az a kétely, ami soha se hal ki lelkemből legfőlegb el-elszunnyad egy kicsiny időre, fölriadt, és marczangol, éget mint „Neisus vére”.

Kérd meg a te kedves jó uradat, hogy ha írásomat semmiképp sem használhatja, legyen olyan jó és küldje nekem vissza.

Bocsáss meg édes, hogy ilyen keserű dologgal untattalak, de mégis jobb tán a kelevényt nem rejtegetni, hanem merészen fölívni – hogy gyógyulhasson.

Ezer csók neked, Sáríkádnak, uradnak baráti kézszorítás mindkettőnkül. A te igaz őszinte, változatlan híved Camilla

16. Ms 273/63 (MTA Könyvtárának Kézirattára)

3 oldalas kézírásos levél, Pósa Lajos

Herman Ottónak

Radnót, 1905. augusztus 11.

AZ ÉN UJSÁGOM SZERKESZTI PÓSA LAJOS

Budapest, ... VI., Andrassy út 10 – (ez utóbbi tollal áthúzva) – feliratos levélpapíron.

Radnót, 1905. aug. 11-én.

Kedves Ottó Bátyám!

Ne nehezteljen, hogy hamarabb nem válaszoltam levelére. Azóta majdnem mindennap volt egy-egy vendégünk, nem volt időm a föltett kérdésekre megadni a feleletet.

A mi késik, nem mulik. A kivel csak érdemes szóba állani, szóba állok mindenkivel hogy a lehetőség szerint pontos, bizonyos feleletet adhassak. Mihelyest kész leszek vele, azonnal elküldöm.

A nagy munkaidő még mindig elfoglalja az embereket. Alig látunk egész nap egy sivalló lelket. Nem is lehet ezt a dolgot most nyélbe ütni, csak vasárnap.

Boldog ember Ottó Bátyám! Belemerül az ősfoglalkozások ezerféle gyönyörűségébe, a nemzeti nyelvnek kiásott kincses tárába: s írja, írja ihletett szívvvel, rajongó szeretettel, céltudatos akaraterővel a magyarságnak történetét. Bárcsak megvarázsolná ezt a mai satnya fajt hogy a munkájából kiáradó nagy magyar lélek megállítaná majd ősi jelleget elhanyagolt útjában.

Áldja meg az Isten arany tollának minden kis betűjét!

Ő Nagyságának kezét csókolva vagyok

szerető öccse

Pósa Lajos

17. Ms 273/85 (MTA Könyvtárának Kézirattára)

4 oldalas kézírásos levél, Pósa Lajosné

Herman Ottónak

Budapest, 1905. szeptember 23.

AZ ÉN UJSÁGOM SZERKESZTI PÓSA LAJOS

**Budapest,VI., Andrássy út 10 – feliratos
levélpapíron.**

Budapest, 1905 Szeptemb. 23.

Kedves, drága
Ottó bácsikám!

A szívünk verése megállott egy pillanatra az ijedségtől midőn a mi forrón szeretett Ottó bácsink balesetét olvastuk az esti újságba, akkor a nap, a mikor kis Sárkám nagy örömmel haza jött a hírről hogy a kedves, drága Ottó bácsit látta, beszélt is vele, meg is puszizta jóságos kezét, „de mamám, úgy mond, olyan szomorú volt az Ottó bácsika!”

Kis uram fel is szaladt másnap, de már nem találhatta otthon. Én meg azóta százszor is oda száltam lelkileg édes szívük közelébe, de menni most se tudok, bárhogy szeretnék, most az én legforróbban szeretett rokonaim édes apám nőtestvére, férje urával élete hű osztályosával van nálunk, a mi szerény otthonunk szálló vendégeként. Névleg Szél Györgyék, volt nyug makai polgármester, két cikluson át volt képviselő társa kedves Ottó bácsinak, ha emlékezik rája lelkes, negyvennyolcas programmal. Hogy tehát őket ne hagyjam egyedül, és velük lehessenek még miénk lehetnek, addig is szívemet lelkemet kis házuk egész szeretetét, ölelő karját küldjük mindkettőjüknek, az én drága duzzogócskálós édes Kamillámnak, és a jó Istenhez küldjük forró imádságunk, hogy drága Ottó bácsit minél hamarabb láthassuk friss egészségben, édes párja karján, a mi kis fecske nélküli ereszkünk alatt.

Ölelve, csókolva százszor mindkettőjüket sírig szerető hívük.

Pósa Lajosné

18. Fond 143/ (OSZK Kézirattára)

3 oldalas kézírásos levél, Herman Ottóné Borosnyay

Kamilla – Pósa Lajosné Andrássy Lídiának

Budapest, 1906. július 15.

**PELEHÁZA feliratú és fotóját ábrázoló levélpapíron, a
fotó mellé szárított nefelejcs és páfrány van ragasztva**

PELEHÁZA 1906. júli. 15.

Drága Lidikém,

már alig-alig vártam, hogy biztosat tudjak hollétekről felől, s én is hírt adhassak magunkról. Nem mertem addig írni, mert féltem: ha Bpestre címzem a levelet – Radnóton vagytok s ha Radnóra hát akkor esetleg Bpsten. Mindenképp csak baj lett volna belőle, mert a levél nem jutott volna akkor és oda, a hova szánva volt. J. urtól tudtam meg, hogy már kedves, idyllikus kis fészkekben csicseregtek és sietek megírni hogy itt, a Bükk alján is vár rátok egy árnyas, lombos szerény kis fészkek. Jertek, jertek kedves, jó embereim, most míg minden üde és zöld, augusztusban már itt is hanyatlik a vegetáció. Szép azért akkor is, de nem az az élettől duzzadozó, érintetlen frissesség már az, ami most! Irj édes jóságom azonnal, hogy mikorra várhatom azt a kedves szentháromságot, tárt karokkal és ajtókkal, melegen dobogó, örvendező szívvvel. Öt-hat nappal érkezétek előtt szeretnék értesülni pontosan, hogy mikor látlak viszont benneteket, hogy lehetőleg elintézzek mindent, ami elintézni való.

Vár, vár a páfrány, a nefelejcs is vár, de egyik sem olyan nagyon, olyan biztosan, mint mi, a ti szerető és nagyrabecsülő két öregetek

Herman Ottóné
mög az ura!

u. i.

Legjobb volna déli tizenegy óra után jönni Miskolcra. Onnan fiakkeren egy óra Lillafüred (4 frt.) azért írom meg az árát, mert az idegent megszimatolják s ha lehet meg is zsarolják. A kis növényeket követségbe küldöm.

19. Fond 143/ (OSZK Kézirattára)

3 oldalas kézírásos levél, Herman Ottóné Borosnyay

Kamilla – Pósa Lajosné Andrássy Lídiának

Budapest, 1906. július 24.

PELEHÁZA feliratú és fotóját ábrázoló levélpapíron

Lillafüred, 906 jul. 24.

Kedves Drágám, aranyos leveledet annál nagyobb örömmel vettem, mert szentül hittem, hogy az már válasz lesz az én írásban megismételt sürgető meghívásomra, mit az uram is aláírt. De hát nem volt a te írásodban egy szó sem amelylyel legalább tudomást vettél volna az én levelemről, annyival kevésbé az oly igen várt határnap megállapításáról. Hát ez engem s mindkettőnket aggaszt és elsomorít. Eltévedt volna levelem? Vagy tán valami bajotok esett? Kérlek édes kedvesem, nyugtass meg és örvendeztess meg azzal a kedves hírről, hogy jöttök. Irtam azt is, hogy jónak látnám, ha még júli. havában szerencsétlennétek. De ha ez

már teljesen lehetetlenné vált volna, hát most hozzá teszem, hogy igen örülnék, ha aug. 4.ig karjaimba zárhatnálak, mert attól fogvást 10.ig nem leszek ura napjaimnak. Tizedikétől fogva azonban huszadikáig megint a tietek lehetek. Hát írj édes kis jószágom, de azonnal, de még a forduló postán, hogy a kinzó bizonytalanságtól szabaduljak!

Kedves soraidat nyugtalanul várva, a remélt mielőbbi viszontlátásig ölel és csókol Sárikáddal együtt, uradat a legszívesebben üdvözölve

örök barátsággal
Herman Ottóné

20. Ms 273/86 (MTA Könyvtárának Kézirattára)

5 oldalas kézírásos levél, Pósa Lajosné

Herman Ottónak

Budapest, 1906. július 24.

AZ ÉN UJSÁGOM SZERKESZTI PÓSA LAJOS

Budapest, ... VI., Andrassy út 10. – feliratos
levélpapíron.

Budapest, 1906. Juli 24.

Drága Ottó bácsikám!

Sárga rigó szeretnék én most lenni, – jaj de elis tudnám akkor tilinkózni, annak az arany szívből kimetszett erdőnek leveles-lombos fáinak rám boruló szépségét, hatását, a rajtok tanyázó dalos madársereg búbajos énekét, hasznos mivoltát; Talán-talán vissza is tudnám csendíteni azon a rigó fúta tilinkón, hogy milyen szép, milyen szeretettel olvastam és fogom olvasni ezt a nekünk, nőknek, nőkhöz írt erdőkre vezető, daltól zengő virágos ösvényt, majd meg becsüljük akkor az énekes világot, az énekes kis világ sátoros tanyáját.

De most nincsen rigó-látta, rigó-fúta tilinkóm, szóval, szívvel, mondok érte először is a magam, majd az ezrek nevében hálás, forró köszönetet. A ki még nem látott zúgó erdőt, égbe nyúló lombos fát, a ki még nem hallott csattogó madárszót, a ki nem ösmeri a természet e legszebb világát: olvassa el csak Ottó bácsi madaras, fás örökszép oktató munkáját, és hozzá ez újabb virágos védő bástyáit e főszege világ ellenségei ellen: bizonyára szívére öleli a természet e gazdag világát Istentől homlokon csókoló útörőjével egyetemben.

Nem is tud így írni senki tán a világon, oly szépen, a természetet oly melegen szívbe olvasztóan, mint drága Ottó bácsika! Nem is tudom én ezt másképp megfejteti, elképzelni, mint csak úgy: hogy egyszer, valamikor egy szép bükk, vagy tölgyerdő tisztán szendergett el Ottó bácsi, ott aztán az erdei kis tündérek körül táncolták, körül tapsikolták, és fenkölt homlokára rácsókolták a természet szépségének varázsát, fogékonyságát, belopták arany szívébe a fák szomorú sohajtását, suttogó lány zenéjét, a rajtok ringatózó, rajtok fészkelő, csattogó madárvilág bűvös muzsikáját. E főszege tündérsugallta titok kristálypatakként ki-ki buggyant Ottó bácsi lelkéből, megtermekenyült tőle nemzedékek lelke. Áldja meg az Isten azt a bükkös, tölgyes erdőt, a hol drága Ottó bácsi egyszer elsendergett!

Áldja meg az Isten azokat a tapsikoló, mesélgető, kis erdei tündéreket, kicsi lábuk nyomán virág fakadozon! Két kézzel áldja meg a mindenható Ottó bácsi arany szívét, a honnan ez az arany ér csörög-csobog, gyöngyözik! Tetejébe ezer pusztit küldök jószágos szíve minden dobbanásáért. Külön azért a szép, engem büszkévé, boldoggá tett dedikációért aranyos drága Ottó bácsikám!

Azt hittem hogy már nem lehet jobban szeretni Ottó bácsit és íme mindig kitalál, kovácsol jószágos szíve egy újabb forrasztó kapcsot.

Szívem száz karjával ölelem érte. Síríg tisztelő-szerető

Lidikéje

21. Ms 273/103 (MTA Könyvtárának Kézirattára)

4 oldalas kézírásos levél, Pósa Sárrika

Herman Ottónak

Nemesradnót, 1906. július 28.

Aranyos Ottó bácsi!

Hálás szívvel, szeretettel köszönöm, drága Ottó bácsinak szeretetét hogy engemet is érdemesített lelke gyöngyére, a melyből annyi szépet, tanúságot merítettem. Eddig is szerettem a dalos madarat, a virágos bokrot, a leveles-lombos fát, de érdemes könyve olvasása után kétszeresen szeretem és picit szárnyaimat én is védelmül terjesztem ki föléljük!

De sok embert is megnesemesített drága Ottó bácsi nemes munkájával. Áldja meg az Isten szívének minden arany dobbanását!...

Úgy szerettünk volna menni drága Ottó bácsiék nefelejttes, madárdalos birodalmába, de várjuk a sok vendéget és még a Dobsinai utunkat is a véletlenre bíztuk, hogy tudunk-e egy-két napot szakítani?

Itt gyönyörű most minden, most van az aratás, most csorgatja verítékét a munkás szántóvető.

A tavasznak is érezzük a fuvalmát, másodsor nyílik az illatos orgona, meg az akác.

De jó is volna örökké itt maradni!

Jaj de most már ne haragudjon, aranyos Ottó bácsi, hogy fárasztottam az én kis levelkém olvasásával. Drága kezeit csókolom az aranyos Camilla néninek, úgy drága Ottó bácsinak is. Maradok szerető kis

Cinege madaruk

Sárrika

Nemes-Radnót. 1906. VII. 28.án.

22. Ms 273/104 (MTA Könyvtárának Kézirattára)

1 oldalas kézírásos levél, Pósa Sárrika

Herman Ottónak

Budapest, 1906. december 31.

Aranyos Camilla néni, drága Ottó bácsi!

Tele van a szívem szeretettel sok jó kívánsággal, de nem tudom én azt olyan szépen elmondani, mint az a kis cinege madár a melyiket szivemből röpítettem drága Ottóbácsiék ablakjuk párkányára – majd eldalolja ő az én szeretetemet

meg az ő hálájukat is. Kezeiket csókolja
hálás szerető kis

Sárikájuk.

B.p. 1906. XII/31.

23. Fond 143/ (OSZK Kézirattára)
3 oldalas kézírásos levél, Herman Ottóné Borosnyay
Kamilla – Pósa Lajosné Andrassy Lídiának
Budapest, 1907. március 3.

Kedves kicsi Lidim, már mégis csak merek tollat fogni ebben az elgyöngült, reszkető kézben, hogy megírjam állapotunk jobbrafordultát, mert szívem azt sugja, hogy a mi szeretteink aggódva gondolnak reánk. Hát már föl-támolyogtunk mindketten, az én kedves – szintén elgyöngült – uram kint is járt már, de alig bír a lépcsőn föl-vánszorogni. Nekem azonban csak a jövő hét végére helyezte kilátásba a doktor a lemenést, akkor is csak föltétlen jóidőben.

És csak enni, enni! ez a rendelet és ez a bökkenő is, mert épen ez a föltétele a megerősödésnek a legteljesíthetlenebb. Mindég finom, puha csirkére vágyom, az pedig ebben az átmeneti időben nem kapható, csak vénhedt tyuk és kakas féle. Hát mit csináljunk?

Ti már bi(z)tosan egész jól vagytok, megerősödve, felüdülve. Ezért hát csak gondolatok még mindég részvétellel a szegény sýnylódó, jószágodért háláját és ezer csókját küldő, a jó befőtteket nagyon köszönő

örökké szerető
Herman Ottónédra.

Bpest, 1907. márc. 3.

24. Fond 143/ (OSZK Kézirattára)
1 oldalas kézírásos levél, Herman Ottóné Borosnyay
Kamilla – Pósa Lajosné Andrassy Lídiának
Budapest, 1907. április 12.

Bp. 1907 ápr. 12.

Aranyos Lidikém,

Küldöm a kölcsönzött könyveket köszönettel.

Egyben arra kérem kedves jó uradat, hogy a mesémet mindenesre csakis illusztrálva legyen szíves közölni. Minden fejezetében van egy momentum, amely önként kínálkozik a megrajzolásra.

Sok türelmet és erőt, egészséget kíván a költőzködés fáradalmaihoz igaz szívvel szerető

Herman Ottónéd.

25. Fond 143/ (OSZK Kézirattára)
3 oldalas kézírásos levél, Herman Ottóné Borosnyay
Kamilla – Pósa Lajosné Andrassy Lídiának
Budapest, 1907. június 6.

Budapest, 1907. júni. 6.

Kincsem Lidikém!

Aranyos, kedves kártyád, mint rendesen, most is derűt hozott magával s elárasztotta erre a tömérdek bajjal, fárad-

sággal és zaklatottsággal élő két lélekre – hogy az isten is megáldjon érte!

Mindenesetre kimentünk volna hozzátok, mielőtt téli remeteségemet a nyárral cseréltem volna föl – bucsuzni. Csak azt nem tudtuk: mely napon. Most, urammal és pelélem megtanácskozván, abban maradtunk, hogy legjobb lesz a következő vasárnapot fölhasználni, ha az idő nem válik rosszabbra. Mert én a hidegtől félek, a széltől még jobban, az esőtől – vagy Gárdonyi szerint: essőtől – meg legjobban. De, édes kicsi szívem, kimenvén hozzátok a legalkalmasabb d. u. vonattal, estére okvetlen haza-hazatérünk, meghálásról tehát szó sem lehet! Ezt azért írom meg előre, mert tudom, hogy amilyen kedvesek vagytok, marasztalni fognátok s azt is tudom, hogy nekem, aki úgy imádom a falusi reggeleket, nagyon nehezemre esnék a megtagadás s mégis meg kellene tagadnunk a maradást. A többit majd szóval csicseregjük el, mint a fecskék az ereszetek alján. Addig is ezer ölelés, üdvözet és csók kinek-kinek ami dukál

hűséges, szerető
Hermannédtol.

26. Fond 143/ (OSZK Kézirattára)
4 oldalas kézírásos levél, Herman Ottóné Borosnyay
Kamilla – Pósa Lajosné Andrassy Lídiának
Budapest, 1907. június 20.

Budapest, 1907. júni. 20.

Lidikém lelkem,

Megkaptuk a levelkéd; az uram csókolja érte a szívedet azt a jót. Nem az ujja fájt bizony legutóbb, hanem olyan nagybeteg lett, azt hittük, tifusz lesz belőle. A szimptomák nagyon is fenyegetők voltak, a doktor kétszer jött napjában. Végül pár nap óta talpon van és iszonyúan kiéhezve, mert a diéta a legszigorubb volt. Folyton azon kell örködnöm, ne egyék túlsokat, vagy olyat, ami nem neki való.

Nekem volt igazam édes, mikor könnyes szemmel mondtam, hogy számunkra Péczel annyi, mintha elvesztettünk volna benneteket. Kétszer kellett a bejelentett látogatásunkat letelegrafálni. Harmadszor, - kedden, mikor az uram elhagyhatta az ágyat, hogy a szobát őrizze, reggel korábban keltem, hogy korábban küldhessek piacra, s így korán ebédelhessünk, hogy én d. u. a kétóra utáni vonattal hozzátok röpkülhessek egy bucsu ölelésre. Egész d. e. ragyogó szép idő volt; mire én fölkészültem szakad az eső. Elmégy? kérdi uram. El én! – Ebben az időben? Akármilyen időben, de megyek. Kocsit hozattam, hogy a villamosra várakozva a ruhám tönkre ne menjen. Kirobogok a pályaházhoz. A portás azt mondja: tessék sietni, még itt van a vonat, a postavágányon tán még fel lehet rá ülni. Futva futok!... A vonat épp az orom elől robog el! Tessék zuhogó záporba vissza, szégyenszemre... Csurom víz voltam, de nem az esőtől, hanem a veritéktől; a szaladás és izgatottság következtében a bokám megfajdult, borogatom, és holnap - - utaznom kell! hát még csak istenhozzátod sem válthatunk élő szóval. Hát nem szörnyűség?!... Minek, minnek is hagyatok itt, minnek mentetek el...

A viszontlátással sem bízthatom magam, mert már többé nem reménykedem, hogy fölkerestek otthonunkban. A csalódás igen fáj tavaly. Hát isten veletek, ti jók, ti kedvesek! Ezer csók ölelés, kézszorítás mindkettőnkül mindhármatoknak. Örök híved

Herman Ottóné

u. i. Emlegesetek!!

27. Ms 273/64 (MTA Könyvtárának Kézirattára)

4 oldalas kézírásos levél, Pósa Lajos

Herman Ottónak

Budapest, 1907. július 8.

AZ ÉN UJSÁGOM SZERKESZTI PÓSA LAJOS

**Budapest, VI., Andrassy út 10. – feliratos
levélpapíron.**

Budapest, 1907 július 8.

Kedves Ottó Bátyám!

Szomorúan olvastam zordon hangú levelét. Akárki más írta volna, könnyebben elviselném. Fáj, hogy nem akarva bajt csináltam, fájdalmat okoztam épen azoknak, a kiket mi mind a hárman oly nagyon szeretünk.

Az Én Ujságom 26. számával végződik be a félév, a közleményeknek is be kell fejeződniük. A „várkúti fiók”-ból, Havas István elbeszéléséből kénytelen voltam kihagyni egy jó csomót, hogy a lap rendes beosztása meg legyen. Még így is maradt túlszedés. Ez a lapoknál gyakran előforduló állapot idézte elő, hogy „Minek a' Jónás szerencsé?”-jének a két utolsó lapját kihagytam, így gondolkozván: „A kiket mi úgy szeretünk s a kik minket úgy szeretnek, tán nem neheztenek meg ránk; hisz a mesének így is van bevezetése, senki észre nem veszi tán, a ki kéziratban nem olvasta. Majd ki lehet pótolni, hozzá lehet adni, ha a mese könyv alakban is megjelenik.”

A kéziratot e célból meg is tartottam. Mint a kézirat hátán látható két kép is tarkította volna. Vissza is küldöm, hogy lássák hibátlanságomat meg hogy a könyv alakban való megjelenésre ne kelljen újból megírni.

Egy hibám mégis van, úgy hiszem. Ez pedig az, hogy mikor már láttam, hogy nem fér be: mért nem szóltam az utolsó pillanatban is?

Én Istenem, de hát, ha jól emlékszem, épen azon a héten vártuk Ottó bátyámékat szeretettel Péczelre. Akkor akartam előszóval elmondani. Mivel azonban nem jöhettek: levélben akartam magyarázatát a dolognak. Ottó bátyám megelőzött.

Most is csak azt mondom: szomorúan olvastam zordon hangú levelét. Akárki más írta volna, könnyebben elviselném. Fáj, hogy nem akarva bajt csináltam, fájdalmat okoztam épen azoknak, a kiket mind a hárman oly nagyon szeretünk.

Ő Nagyságának kézcsókomat küldve s mind a hármunk meleg üdvözlétével vagyok

szerető öccse

Pósa Lajos

28. Ms 273/87 (MTA Könyvtárának Kézirattára)

Kézírásos képes levelezőlap (Üdvözlét Péczelről), Pósaák

(Pósa Lajosné) Herman Ottónak

Budapest, 1907. július 25.

Bélyegző: BUDAPEST 907 JUL 25

Címzés: Nagyságos Herman Ottó úrnak Lillafüred per Miskolcz.

Aranyos Ottó bácsi

Jóságos Kamillám!

Szeretettel tudakozom mindnyájunk nevében a kedves Pele ház lakóinak egészségét? Borong-e a felhő arra, vagy a nap szórja arany sugarát? egész szívvel a régi hűsegetek

Pósaák

29. Fond 143/ (OSZK Kézirattára)

4 oldalas kézírásos levél, Herman Ottóné Borosnyay

Kamilla – Pósa Lajosné Andrassy Lídiának

Lillafüred, 1907. augusztus 28.

PELEHÁZA feliratú és fotóját ábrázoló levélpapíron

Lillafüred 1907. aug. 28.

Drága Lidusom, irtam én is neked hosszú-hosszu leveleket, verset is jambusban, és sok minden egyebet – gondolatban! De aranyos leveledből látom, hogy te is igen jól tudod, mi az, mikor az embernek „Laczkó” fölül a nyakára. De leráztam! le én. S íme most nálatok vagyok, szívvel lélekkel, papiroson bár, de azért nem kevesebb szeretettel.

Olyan szépen, csábítóan írod le a ti kedves otthonotokat, hogy szinte megkívánjuk a ti dulce farnientés nyugalmas falusi csend életetöket. A nyugalomból nekünk is jut, a csendből is, páfrányunk is van, patakunk és veres begyünk is, de hajh! nincsen ám fecskénk, se gólyamadarunk se kanyargó Balog folyócskánk, hogy habjaiba merülve felüdüljünk. Pedig pár nap óta kezd itt is nyár lenni – hál'istennek! Eddig bizony tisztességesen fáztunk, sőt juli. 14. 15. én fütöttünk is annak rendi és módja szerint! A nyaraló publikum el is iszkolt, ki jobbra ki balra, csaknem üres a kis telep, de – tán mondanom se kell – annál jobban gyönyörködünk benne. Mi még a szeptembert is itt szeretnők tölteni, ha az időjárás irgalmas tudna lenni; hát ti édes, kedves, jó népeim, mikor vonultok egyik bájos fészketekről a másikra? Írd meg, hogy tudjam, hova adressáljam a gondolataimat esetleg soraimat is, mert úgy látom hogy a Sebők Zs. hangya históriája nemsokára befejeződik – akkor tán jöhetne az én kis mesém; mindenesetre írd meg édes, hova küldjem? –

Az én uram dolgozik és dolgozik. Pihenőül be-beveti horgát a Szinva patakba, nem is mindég eredménytelenül, de sokkal inkább élvezi a horgászás mint a fogyasztás örömeit. S én örülök, hogy van valami, amiben üdülést, szórakozást talál. Ámbár biztos vagyok benne, hogy halászatás közben is folyton a dolgára gondol.

Az idén – úgy veszem ki soraidból – nincs az a nagyszabású népvándorlás Radnóton, vagyis nálatok, ami

évente lenni szokott. Azt hiszem, ez jól is van így, mert a jóból is sok, ami sok. – Ezer öleléssel, csókkal, üdvözléssel vagyok aki voltam és leszek: örökre hű és szerető

Camillád.

30. Fond 143/ (OSZK Kézirattára)

4 oldalas kézírásos levél, Herman Ottóné Borosnyay

Kamilla – Pósa Lajosné Andrassy Lídiának

Budapest, 1907. október 3.

Budapest, 1907. oct 3.

Kedves jó Lidikém,

már körülbelül két hete, hogy itthon vagyunk s még csak most jutok hozzá, hogy benneteket, akikre pedig minden nap gondolok – soraimmal is fölkeresselek. Sok volt a házi dolog, míg annyira jutottam, hogy a rendes kerékvágásba zökkentsem ezt a négy hónapig fönnakadt gépezetet, annyival is inkább, minthogy szálló vendéget is vártam, ki még mai napig is itt van s itt lesz még egy ideig, noha már nem sokáig. Most épen látogatóba ment, gondoltam én biz fölhasználom a jó alkalmat és írok neked, akiről olyan igen rég óta nincs semmi hírem. Nem jársz te édes soha, soha Budapesten, hogy errefelé nem visz az utad s legalább egy csipet életjelt nem hagysz magad után az otthonunk táján, amiből láthatnánk, hogy nem feledted el végleg azokat, akik bennetek úgy szeretnek?!

Jaj, jaj Lidikém! Jaj te Péczel, de csak is elszakítottál te bennünket egymástól... De legalább jól vagytok, ugye édes? Mi csak épen hogy tűrhetően. Az uram most is Debreczenben van, ma estére várom. Oda hajszolta őt a Csokonai Kör Fazekas ünnepe. Nagyon nyugtalan is vagyok, mert az ünnep egy része a szabadban, a temetőben fog lezajlani s az időjárás hirtelen hidegre változása nem kedvez az öreg embereknek. De hát ő mindenáron menni akart, hát – legyen meg isten akarata!

Írj édes kedvesem magatokról sokat, sokat, mindent! Mert engem a legparányibb dolog is érdekel, ami rátok vonatkozik. Azok a gonosz "villó párázatok" lebegnek-e még fejetek fölött s nem akartok-e valami kissébb-nagyobb bajt, amitől isten óvjon benneteket drágáim, szivből kívánja a te kedveseidet veled együtt szívébe záró

örökké híven szerető

Camillád.

31. Fond 143/ (OSZK Kézirattára)

1 oldalas kézírásos levél, Herman Ottóné Borosnyay

Kamilla – Pósa Lajosné Andrassy Lídiának

Budapest, 1907. december 30.

Budapest, 1907. dec. 30.

Drága Lidikém,

egy leheletre szívtam lelkembe az "ispilángi rózsák" illatát. Mert illatos azoknak minden szála és üde és színes, harmatos! Áldja is meg a Teremtő azt a melegen érző szívet, meg azt a kis kezét, amelyek ezeket a szépségeket

megalkották. Írj ezután is sokat, többet és mindég ilyen szépet, jót, nemeset!

Szive mélyéből boldog és szerencsés újévet kíván mindnyájatoknak és igaz szere(te)tét küldi

a ti hűség

Herman Ottónétok.

32. Fond 143/ (OSZK Kézirattára)

4 oldalas kézírásos levél, Herman Ottóné Borosnyay

Kamilla – Pósa Lajosné Andrassy Lídiának

Budapest, 1908. február 3.

Budapest, 1908. febr. 3.

Oh, te szegény drága Lidikém!

Kimondhatatlan részvétellel olvastuk megható, panaszos soraidat; az uram nem győzött sajnálkozni, pedig ő azt úgy nem is érti, el se tudja képzelni: mi minden apró és mégis szörnyűséges munka szakad egy háziasszony nyakába, ha cseléd segítség nincsen kéznél. Hogy mi mindennel jár csupán egy ebéd megfőzése, fölhordása és nyomainak eltüntetése is!

És az a jó kicsi Sáríka! Mit tudott az csinálni egymagában, mikor már te is, édesem, kidültél mellőle s ágyhoz szegzett a szenvedés. Túlfelől pedig egy másik szenvedő – a szegény, tehetetlen öreg mamád – várta a gondoskodó kezét, mely az ő mozdulatlan mivoltát istápolja, szükségleteit ellássa. Én ezt mind nem csak hogy megértem, hanem oly élénken el tudom képzelni, mintha testi szemeimmel magam előtt látnám. Jól tetted édes, hogy elsoroltad az „állapotot” s szivembe öntötted keservedet. Senki azt jobban meg nem tudná érteni és senki igazabb részvétet nem érezne, mint én.

A legvisszásabban hat az, hogy ép a prot. bál napján akartunk táviratozni, hogy másnap kirándulunk hozzátok s olvasva a báljegyeket váltottak névsorát, nem győztünk örvendezni, hogy nem tettük. Elképzeltük és el is mondogattuk egymásnak: hogyan jöttetek be szombaton Sebőkékhez, a sok ékes báli holmival megrakottan; hogyan öltöztetek föl s mentetek a mulatságba; hogy élvezett reggelig és milyen boldog volt a mi Sárkiánk. Aztán – így okoskodtunk – a bálbul dehogy mentetek Péczelre, hanem vissza Sebőkékhez. Ott délig aludtatok. Aztán megbeszéltétek a vigalom kimagasló eseményeit s csak d. u. mentetek haza fáradtan, de a boldogságtul mámorosan – pihenni a babérokon!

Így képzeltük, így beszéltük mi ezt az én jó urammal. S az alatt te, Lidikém, babérok helyett a szenvedések ágyán feküdtél – Sáríkad pedig roskadozott a gyöngye vállaira szakadt súlyos földatoktól. Igazán kegyetlen a sors; és igazán nehéz az élet! – S mint írod, a „kis urad” is betegeskedett. Na, de azt már igazán el sem tudom képzelni, mihez kezdett és hogyan illeszkedett ő – a végképp tájékozatlan és tapasztalatlan férfi az adott irgalmatlan helyzetben!

Minket még e mai napig – nem is igen merek örvendezni – a járványos, akut, de azért elég súlyos betegségek nem kerestek fel... jó órában legyen mondván! Én azért mégis doktorhoz járok minden másodnapon és kezeltetem az

arczomat, mely félév óta makacs kiütések tanyája. Azt mondják: idegbaj; „rossz beidegzés” – a „nervus sympaticus rendellenes működése”. Értse a ki tudja. Én nem értem.

Édes jószágom, irj, vagy irass, ha dolgok jobbra fordult s ha nem – amitől isten őrizzen – akkor is tudósíts hogy mi van veletek. És jöjjetek már be lakni, arról a szörnyű helyről. Nagyon nyugtalankodunk miattatok. – Ezer csókkal és üdvözléssel mindkettőnktől a te igazlelkű, híven szerető

Camillád.

33. Fond 143/ (OSZK Kézirattára)

2 oldalas kézírásos levél, Herman Ottóné Borosnyay Kamilla – Pósa Lajosné Andrassy Lídiának
Budapest, 1908. február 14.

Szeretett Lidikém,

elszomorított az a híred, hogy egészségi állapotod nem akar javulni. Csak szorosan tartsd magad az orvos utasításához és: pihenj, pihenj!... Lakást okvetlen fogsz kapni, még ha csak a legutolsó héten keresed is, de egészséget kapni, az már sokkal, de sokkal bajosabb, az pedig az első és fő, és elengedhetetlen feltétele a boldogságnak!

Mi, édesem, mostanság nem igen mehetünk hozzátok, mert a rossz időjárástul, ködtül, sártul, meghűléstül való félelem engem valósággal a gyávaságig lenyűgöz. Mint gondolhatod, nem magamat félttem, hanem a jószágos öregemet, aki nagyon inklinál az ilyen téli katarrhusos állapotokra. Olyan sok borzasztó és hirtelen rossz kimenetelű bajokról hall és olvas az az ember, hogy elveszíti minden bátorságát és nem tesz egyebet, mint óvatoskodik és aggódik. Legalább én olyan vagyok.

De ha szép, állandó száraz idők állnak majd be – – röpiünk hozzátok, hogy annyi bú és keserűség után erőt mérítsünk egymás példájából és vigasztalásából.

Valami jobb hírt vár és ezerszer ölel kislányoddal együtt, uradat a legszivesebben üdvözölve

örökké hűségesed
Herman Ottónéd.

Bpest, 1908. febr. 14.

34. Fond 143/ (OSZK Kézirattára)

2 oldalas kézírásos levél, Herman Ottóné Borosnyay Kamilla – Pósa Lajosné Andrassy Lídiának
Budapest, 1908. június 20.

Bpest, 1908 júni. 20

Drága kis Lidikém, reszkető kézzel, de mégis írok! Elmentem utra egészségesen s haza hoztak - csaknem félhalva. Nagyon beteg vagyok és – ocsmány. Egy rettentő neuralgikus baj támadott meg, mely mérges kiütésekkel szokott fellépni és idegrángásokkal, melyek kimondhatatlanul fájdalmasak. Úgy szeretnék már annyi idő múltán, karjaimba szorítani benneteket s mégis, arra kell kérjelek: ne jó! Irtózatossá vagyok! Hanem irj én édes lelkem, meddig maradtok még Pesten? Ha Isten megengedi,

hogy még egyszer fölépüljek, röpiök hozzátok, hisz az lehetetlen, hogy a jövő őszig ne lássuk egymást.

Nem is volt szükség a népeimnek, megmondják: ki keresett. Ahogy megláttam a kártyatokat, a hófehér lilíomot, tiszta lelketek s édes arczotok mását – tudtam, hogy ti jártatok itt. Ezer öleléssel, csókkal változatlan szeretettel
Camillád.

35. Fond 143/ (OSZK Kézirattára)

1 oldalas kézírásos levél, Herman Ottóné Borosnyay Kamilla – Pósa Lajosné Andrassy Lídiának
Budapest, 1908. június 28.

Bpes(t), 1908. júni 28.

Drágám, lelkem, Lidikém,

Most már hívlak. Nem mintha meggyógyultam volna – többet szenvedek, mint valaha – de a baj külső nyomai, melyek azt szörnyűvé teték, legalább enyészőben vannak. Az idegfájdalmak azonban fokozódtak, s olykor csaknem az őrületbe kergetnek. – Hacsak egy fertály óracsára is, de jó! Hadd lássalak, hadd halljam kedves hangodat. Maradjon az velem vigasz, biztatásképpen! De délután jőj édes-édes. Szeretettel, ohajtva vár

Camillád.

36. Ms 273/65 (MTA Könyvtárának Kézirattára)

3 oldalas kézírásos levél, Pósa Lajos Herman Ottónak
Nemesradnót, 1908. július 22.

Nemesradnót, 1908 július 22.

Édes Ottó Bátyám!

Arany szívük felénk dobogását meleg szeretettel vizsazonozzuk. Az 50 korona felét átadjuk az előljáráságnak, a másik felét pedig oda fordítjuk, a hol a szükség a legnagyobb és a szemérem nem engedi a kéregetést.

Bizony, bizony nagy itt a pusztulás. Az Isten sujtó karja nagyon megpattogtatta szülőfalum fölött haragos tűzostorát. Még az a szerencse, hogy az aratás most folyik, mert ha az élet bent lett volna már a csűrökben: óriásilag tetézte volna a kegyetlen csapást.

Minket nagyon szíven talált a szerencsétlenség. Szegény édes anyámnak teste töredelme volt az a fehér kis ház. Ő építtette, mint szegény özvegyasszony, hogy legyen hol megpihennem, ha a nagy világból hazatérek. Most egy nagy fekete romhalom. Három égett, öreg ákácza meredez rám az egészből. Virágos kertünknek szegfű hamuját, mentaporát hordja széjjel a szél.

Ha most édes anyám föltámadna: sírva, jajongva futna vissza a temetőbe örök álmát tovább aludni.

Áldja meg az Isten minden lépésüket, hogy megemlékeztek a radnótiakról. Szívük jószágában megfürdettük árnyékos lelkünket s ott lebeg mindkettőjük fölött szeretettel, hálával.

Maradok

szerető öccse
Pósa Lajos

37. Ms 273/88 (MTA Könyvtárának Kézirattára)

4 oldalas kézírásos levél, Pósa Lajosné

Herman Ottónak

Nemesradnót, 1908. augusztus 7.

AZ ÉN UJSÁGOM SZERKESZTI PÓSA LAJOS

feliratos levélpapíron.

Nemes Radnót 1908 Aug 7.

Édes, aranyos Ottó bácsi!

Jóságos keze irását, s benne nagy szíve szeretetét, angyali jó asszonykája gyötrő szenvedésének fájó elsőhajtását vérző szívvel, könnyes szemmel olvastuk. Drága jó lélek! Mennyit is kell neki szenvednie! S képzelem kétszeres az ő fájdalma, hogy árván, az ő betakaró szárnykója nélkül tudja az ő lelke felét, drága Ottó bácsit.

Én édes Istenem de nagy is a te hatalmad! Sebet metsző kezed hullassa mihamar a gyógyulás enyhe balsamát!

A merre most nézek, a merre lelkemet röpítem, hol szerettem lagnak, mindenütt a bal sors bűt hozó, bajt szülő, fekete hollója ütötte fel tanyáját; Tegnap sürgönyileg tudatták, hogy öreg édes anyám aggodalmassan beteg kórházba, vagy szanatoriumba szállítják, meg remegett a lelkem egy bús sejtelemtől. Ugyancsak a napokba kaptam egy bűt hozó üzenetet, hogy legkisebbik nővérem, Sebők Gyuláné borda gyulladásban, és tüdő hurutban Erdélyben, Szováta fürdőbe fekszik. A hova haladéktalanul mennie kellett, a most hirtelen fellépett baj folytán. A legöregebb nővérem pedig szegény asszonyka, az izületi csúsz visszamaradványával majdnem béna a lábaira. Tehetetlenül a meleg szoba áristomára van kárhozthatva. Most meg az én édes, aranyos Kamillám tört szárnyakon vergődik. Úgy tele van a szívem könnyel drága Ottó bácsi, hogy szinte megfuladok bele.

Jaj Istenem, most veszem csak észre hogy milyen hibát tettem! A helyett hogy vigasztalnám drága Ottó bácsit nagy szomorúságában, a bajok a fájdalmak könnyes kendőjével integetek.

Össze kulcsolom a kezemet, s velem együtt ártatlan virágom Sárkám is. S úgy kérjük a jó Istent, fordítsa szívünk, édes szeretetei felé orcáját s éltető tavaszt, zsendülő egészséget leheljen reájuk. Ammen!

Ölelje meg mindhármunk helyett is édes betegét szívünk igaz szeretetével. Öleljük vele együtt drága Ottó bácsit is és arra kérem, ne fárassza most arany szárnyait a hozzánk való repüléssel, legyen egészen az édes szenvedő.

sírig hűséges tisztelő
szerető Liduskájuk

Az előjáráságnak küldött 25. koronáról itten küldöm a nyugtát.

Pósáné

u. i.

Arany szíve gazdag adományát a következő hajléktalan szemérmes szegények közt osztottam fel: Bodon Gyula, Bán Géza, Vas István, Petcz Pósa Lajos, Kalas Bodon János.

38. Fond 143/ (OSZK Kézirattára)

2 oldalas kézírásos levél, Herman Ottóné Borosnyay

Kamilla – Pósa Lajosné Andrassy Lídiának

Budapest, 1908. szeptember 7.

Budapest, 1908. szept. 7.

Kicsi Lidikém, én nem kérdezem sem a vándor felhőt se a fuvó szellőt felőletek, mert azok közönyüsek és buták; bánják is ők, hogy élnek halnak-e azok a boldogtalanok, akik fölött elvonulnak, ők csak mennek a maguk természet szabta utján azt se tudják miért, hova, meddig. Én egyenesen hozzád fordulok a kérdéseimmel. Ird meg édesem, hogyan éltek mit csináltok? A kedves szegény Radnóth fölcusdott-e némileg a csapás után és kezdi e bontogatni égett szárnyait a jólét némi visszatérte jelöl? Ird meg azt is, készültök-e már haza – otthonrul? Ugy-e sokat kérdezek, da ami ennél is rosszabb, minden kérdésre választ is kérek.

Én itthon vagyok mintegy 2 hete javultan, de nem gyógyulva. Az orvosok szerint: idő és türelem kell csupán, hogy minden rendbe jöjjön. Már negyedik hónapja, hogy ezt hallom és amellet csak sze(n)vedek és szenvedek. Kedves soraid várva-várja sok szeretettel csókoló

Hermannéd.

39. Fond 143/ (OSZK Kézirattára)

3 oldalas kézírásos levél, Herman Ottóné Borosnyay

Kamilla – Pósa Lajosné Andrassy Lídiának

Budapest, 1908. október 28.

Aranyos Liduskám,

köszönöm a kölcsön könyvet. Eleget okultam. Nem hiába van a Vajda János emlékének szentelve, aki egy félszázad előtt így írt már: „Bömböl a szikla, csuklik a völgy, Fekőtötte benne valaki magát!” (: Ha úgy írta volna: Csuklik a szikla, bömböl a völgy, épen olyan szép és olyan igaz lett volna.)

Ennek az „új” iránynak az atyamestere elment Párisba, ott teleszedte a batyuját Paul Verlain, Baudelaire sat. sat. impressiókkal, hazahozta a hátán s az epigonjai most mendegélnek a nyomán és csengetik ki a batyubul, amihez hozzáférnek. A „mester” nem igen bánja: jut is marad is, gondolja, van ott még elég, ahol ez termett... Szegény Arany! jó hogy nem érte.

Imi az én benyomásom. – De persze ezt csak neked csak sub rosa írtam meg. –

Kedves betegeidnek gyors javulást kíván téged a viszontlátásig is sokszor csókoló és igazán szerető

Hermannéd.

Budapest, 1908. okt. 28.

40. Fond 143/ (OSZK Kézirattára)

2 oldalas kézírásos levél, Herman Ottóné Borosnyay

Kamilla – Pósa Lajosné Andrassy Lídiának

Budapest, 1908. november 28.

Bpest, 1908. nov. 28.

Kedves Aranyom,

Hát mi már olyan malőrösek vagyunk! Ha hétszámra itthon guggolunk, egy lélek nem nyitja ránk az ajtót,

ha pedig egyszer kimozdulunk, biztos, hogy jön valaki, mégpedig olyan kedves-édes valaki, akit régen várunk s akit nagyon, de nagyon szeretnénk már szívünkre zárni. A kedves vizit-kártyátookról, a friss virágról azonnal tudtam, hogy ti voltatok itt, én szerettem! s még a család új tagja is, akit már rég ohajtok megismerni! Vigasztalhatatlan voltam s nem is nyugszom, míg oda nem tipegek, hogy kárpotoljam magamat.

Itt küldök negyven db. jó almát. Fogyasztatok hasonló étvággal s néha a küldőjéről is megemlékezve

Igen-igen sietve csókol és minyájakat melegen üdvözöl

hűn szerető
Herman Ottónéd

41. Fond 143/ (OSZK Kézirattára)
3 oldalas kézírásos levél, Herman Ottóné Borosnyay Kamilla – Pósa Lajosné Andrassy Lídiának
Budapest, 1908. december 12.

Bpest, 1908. dec. 12.

Kicsi Lidikém,

szilárdul el volt határozva, hogy tegnap, vagy ma odalátogatunk hozzátok. Egyrészt a reconnaissance lerovása végett, másrészt, hogy lássunk benneteket, de azon kívül egy kérdés tisztába hozataláért is. Sárrikánk kedves levélkéjében ugyanis karácsony est 23-ra van jelezve, amikor ő minket eljegyzésére szives és meleg szavakkal meginvítál.

Csakhogy, én úgy tudom, Karácsony előestéje 24-re szokott esni. Mármost vagy az én tudásom téves, vagy a Sárrika dátuma, a 23. Ez a csuf, rossz idő mindenképp megakadályoz abban, hogy személyesen tehesünk eziránt kérdést; kérve kér tehát a két öreg – akik közül az egyik, már mint én, beteg is, légy oly jóságos, ezt a pár sort látogatás gyanánt elfogadni s a feltett kérdés kétségeit szives válaszodban eloszlatni; illetve tisztázni: 24én lesz-e az eljegyzés, vagy 23án? És hány órára legyünk jelen?

Ugy-e drágám, nem veszed tőlünk nagyon szigoruan a látogatás elmaradását? Majd máskor kipótoljuk s kétszer is megyünk egyszer helyett; de most igazán lehetetlen nagy kockázttal nélkül.

Csókkal, öleléssel, üdvözetekkel – már kit ami illet – vagyok

igaz szeretettel
a tied
Hermanné.

42. Fond 143/ (OSZK Kézirattára)
Zárt levelezőlap, Herman Ottóné Borosnyay Kamilla – Pósa Lajosné Andrassy Lídiának
Herkulesfürdő, 1909. július 22.

Címzés: Nagyságos Pósa Lajosné urasszonynak Kazinczy u. 5. sz. Budapest.

Herkules-fürdő 1909. júli 22.

Drága kis Lidikém, köszönöm aranyos leveledet! A sok és igaz szeretet, mely minden sorából felém árad, erőt ad

leküzdeni a testi fájdalmat, melyben minden leírt betű kerül. Régen írtam volna én választ a Sárrikám levelére – mert tőled édes, csak ezt az egyet vettem – de a két alsó karom ma is csupa lyuk az arzén injekcióktól, hogy alig birom az asztalra támasztani írás közben, ennek tetejébe pedig kaptam egy heveny vállizületi gyuladást, mely egy hétre ágyba döntött, – szóval: baj, betegség minden dolgom; de – mint látom, ti már kikeveredtetek a bajokból, hála istennek! Szívemből kívánom mindenkinek a legjobb végződését és kérelek, egyelőre vedd jó indulattal ezt a keveset, amit most írhattam. Nem sokára szóval többet

szerető és utánnatok
vagyó Camilládtol.

43. Fond 143/ (OSZK Kézirattára)
4 oldalas kézírásos levél, Herman Ottóné Borosnyay Kamilla – Pósa Lajosné Andrassy Lídiának
Lillafüred, 1909. szeptember 10.
PELEHÁZA feliratú és fotóját ábrázoló levélpapíron.

Peleháza 1909. szept. 10.

Kicsi Lidikém, az uram, a drága, Miskolcra rándult ma reggel. Nosza, kapok a jó alkalmon, hogy hozzá juthatok az íróasztalhoz, melyet annyira monopolizált, hogy még csak meg se mertem közelíteni. Mi még egyre itt vagyunk az exiliumban – rajtunk kívül már csupán a madár jár itt, az is vajmi kevés; kifogy a világról minden ami széppé és kellemessé tette.

De én azért itt mégis tudnék nektek kedves dolgokat is produkálni pl. a csobogva tova siető, nefelejtessel szegett patak, vagy erecske, melynek vize még a kristálynál is átlátszóbb; aztán a pöttöm kis vizimalmok! Ezek reggeltől estig zakatolnak, kepelnek. Az egyik, az nekem szól nagy gunyosan, mikor szegény beteg "lábikóimmal" feléje imbolygok, aszongya, hogy aszongya: lábad ide, nem oda, lábad ide nem oda!

A másik kivénült, és csak nagy vontatva mondogatja: kenyeret ret-ket, ke-nye-ret retket! pedig hogy pergett az hajdan: rretkett kenyerret! Ezt is csak kötelesség érzet mondatja vele, világosan hallik, hogy ha megkínálnák se retek, se kenyér nem kellene neki szegénynek.

Hát még a sziklák! hát még a bükkös rengeteg, de hát a mi édes páfrányaink! hogy tinektek én ezt mind meg nem mutathatom, fáj ám az én szívemnek.

Állapotom nem rosszabb, de nem is jobb mint volt; azért még maradunk egy kis ideig, mert az én jó uram igen-igen boldogan érzi itt magát és – dolgozik, hogy csak úgy ropog!

Pá édes szerettem! Bár írátok, ha csak ennyit is, mint szerető hívetek

Herman Ottóné

Drágám, hát ez már mindég így van! Egyszerre dobban szívünk egymás felé s vagy úton vagy készülőben találkozunk. Épen le akartam zárni ezt a levelet, mikor a postás előmbe teszi a te kedves-kedves írásodat! Köszönöm kicsi Lidikém!

Alig látok olyan sötét van már de azért ennek ma el kell menni. Szeretettel Camillád.

44. Fond 143/ (OSZK Kézirattára)
2 oldalas kézírásos levél, Herman Ottóné Borosnyay
Kamilla – Pósa Lajosné Andrassy Lídiának
Budapest, 1909. december 24.

1909. Karácsonyeste.

Egyetlen Lidikém,

nem is tudom mit szívtam nagyobb gyönyörrel lelkembe: annak az előmből varázsolt darab tavasznak az illatát-e, vagy a soraidból felém áradó meleg szeretet gyöngéd lehelletét! Mindkettő fölűdített és gyógyított (:mert hajh, nekem is nagy szükségem volna gyógyulásra!) Áldjon meg az én istenem mindkét kezével ezért a kedves ajándékért, melynek gondolata csak olyan igaz poéta lelkekben teremhet meg mint a tietek.

Betegek vagytok, én drágáim és sok bajjal, dologgal küzködtök!? Igaz részvételt olvastuk e rossz híreket. Pedig én, mióta csak Radnóthról megjöttetek, minden nap reménykedtem hogy: tán ma jönnek, ma biztosan jönnek, no de már ma igazán! Ugy hogy még kedvező időben sem igen mertem kimozdulni, nehogy elszalajtsam én várva vártaimat. Most már kérjük a teremtőt, adjon gyógyulást és menekvést a bajoktól, hogy mielőbb karjaiba zárhasson benneteket a ti híven szerető igaz szívű

Herman Ottónétok.

45. Fond 143/ (OSZK Kézirattára)
3 oldalas kézírásos levél, Herman Ottóné Borosnyay
Kamilla – Pósa Lajosné Andrassy Lídiának
Lillafüred, 1910. július 17.

Lillafüred 1910 július 17én

Drága Lidikém,

hát megtörtént! Az a csapás, mely évek óta fenyegetett, végre mégis leszakadt szivedre – s tudom, hogy noha nem ért váratlanul, mégis elkábított, összetört.

Édesanyát csak egyet, csak egyszer veszíthet az ember életében. S én tudom, mi az, mert átéltem! Szegény jó öreg szülőd már nem sokat élvezhetett az élet javaiból, neki talán – annyi szenvedés után – tán megváltás volt a halál; ti is szenvedtetek vele sokat, sokáig és mégis hiányzani fog ő nektek az élők sorából hosszú ideig. – Vigasztaljon benneteket őszinte részvéte azoknak, akik szeretnek s az a tudat, hogy a drága elhunytal szemben, mint igaz, jó gyermekei, a végsőkig teljesítettétek kötelességeiteket, mit a természet szivetekre bízott. Gyermekei és unokái szeretete, gondozása és gyöngéd ápolása vette körül, az zárta le fáradt szemét s ugyanazok igaz gyásza kísérte sírjába. Legyen neki édes az oly igen kiérdemelt nyugalom!

Add át kérlek nővéreidnek is legőszintébb részvéteimet, valamint az uramét is idecsatolom mindnyájatok részére.

Nagyon hálásan venném, ha fájdalmad némi enyhülése után, pár sorral tudatnál hogy és holléteket felől.

Szivére zár és örök szeretettel marad

hűségesed

Herman Ottóné

és az ura.

46. Ms 273/105 (MTA Könyvtárának Kézirattára)
Képes levelezőlap, Pósa Sárka Herman Ottónénak
Feketehegy, 1910. szeptember 23.

Címzés: Nagyságos Herman Ottóné Urasszonynak. Lillafüred. Per: Miskolcz.

Aranyos Camilla néni! Óttó bácsi!

Első utunk oda vezetett, a bezárt fészekhez. Úgy sajnáltuk Anyuskámmal, hogy még nem találtuk otthonukba édes Camilla néniéket. Meddig maradnak még Lilla-füreden? Hiszen már az idő nem valami kedvező. Mi már jó rég, aug 29-óta vagyunk itthon és bizony sok minden történt azóta. Én két hétig ágyban fekvő beteg voltam, kevésbe múlt hogy tüdőgyulladást nem kaptam. Az óta le romlott a f. hegyen fel szedett pár kilót és a piros rózsát arcomról.

Ezer kéz csók mindkettejöknek anyuskám is csókját küldi. Szeretettel

Sárka. 910. IX/23

Fekete hegyi „kert és ... (?) öröm!”

47. Fond 143/ (OSZK Kézirattára)
4 oldalas kézírásos levél, Herman Ottóné Borosnyay
Kamilla – Pósa Lajosné Andrassy Lídiának
Lillafüred, 1911. augusztus 18.

Lillafüred 1911. aug. 18.

Szeretett Lidikém,

Kedves gyermekeid oly igazán kedvesek, hogy még nászútjokon sem feledkeztek meg rólam s egy tündérszép tájról röpitettek felénk hírt maguk felől. Az(t) írja az én kicsi Sárím: „a legboldogabb pár”. Nohát ez nekem elég, mert ha ő mondja, igaz is. Legyen is igaz mindég, mindég, tiszta szívből kívánom nektek.

Részletes és aranyosan kedves leveledből szinte szédülettel olvastam, micsoda tevékenységet fejtettél ki az utóbbi hónapokban. Képzem milyen zsibbasztó az utána következő nagy pangás. Vagy talán nincs is pangás? A te ruganyos, eleven temperamentumod s termékeny lelked talál mindég tért magának a tevékenységre és alkotásra. Kitudja milyen és mennyi szépséges dal nyílt virágtermő kedélyekben azóta! Csak már olvashatnám.

De azért a ház ékessége dísz, szivednek édes virága még is tudom, hogy hiányzik neked mindenütt, amerre csak fordulsz. Ugy-e bár? És ez még így lesz sokáig. Nagyon nehéz a lemondás, akár mily bölcs és igaz érvekkel támogatjuk is. Ez így volt és így lesz mindég, mióta az anyák leányokat hoznak a világra. hiába! Könynék folyni mindég – muszáj. És te még boldognak is mondhatod magad, hogy

nem vitték el messze földre; láthatod, ölelheted, mikor csak szíved megohajtja.

Írj magatokról, édes, hogyan viselitek a csöndet, magányt. Mi ketten megvagyunk, nem rosszabbul, de nem is jobban mint voltunk. A jó Isten legyen veletek – és áldása minden dolgotokon.

Szívből ölel és csókol Hermannéd

48. Fond 143/ (OSZK Kézirattára)
2 oldalas kézírásos levél, Herman Ottóné Borosnyay
Kamilla – Pósa Lajosné Andrassy Lídiának
Budapest, 1911 augusztusa után

Drága Lidikém,

rá vagyok utalva a kedves vödre s téged kérlek föl, hogy légy közben járóm. Nekem a foghúsomon egy daganat támadt már régebb idő óta és az mind jobban fáj. Megvallom megszeppentem s vödhöz folyamodom leginkább azért, mert egyszer azt mondtad, hogy ha kéretem szívesen eljön ide a házhoz. Én pedig most menni képtelen vagyok. Légy hát oly kegyes drágám, egyetlenem, kérdd meg nevemben, hogy a holnap folytán, azaz szerdán látogasson meg. Nagy aggodalombul fog megszabadítani.

Nagyon várja, téged pedig Sáríkával együtt sokszor csókol

hűn szerető
 Camillád.

B.pest. Kedd.

49. Fond 143/ (OSZK Kézirattára)
2 oldalas kézírásos levél, Herman Ottóné Borosnyay
Kamilla – Pósa Lajosné Andrassy Lídiának
Budapest, 1911. december vége

Budapest 1911. dec. utólja

Te én Jóságosom,
 kicsi Lidikém,

hiszen kívánok én minden jó és becsületes szívű embernek boldog új évet, de te vagy ezen a kerek földön az akinek én ezt szívvel le is írom.

Mert én ugyan nem írtam senkinek, még csak annyit se hogy: b. u. é. k. – de neked, te drága, aki hozzám olyan tántoríthatatlan hűséggel ragaszkodik jóban, rosszban – neked kívánok én annyi jót és olyan boldogságot, hogy, hogy le se tudom én azt írni, de a jó teremtető, aki a szívekben olvas, látja tudja és meghallgatja azt a sok, sok jókívánságot, te pedig ugy-e édes, megérzed a te meleg szíved ösztönével és szívesen fogadod azokat tőlem. Én csak annyit kérek magamnak, hogy tartsa meg a jó ég a te meleg, önzetlen barátságodat irántam míg élek és – és azután is! Ugy-e sokat kívánok? De mikor ez nekem olyan jól esik!

Boldog újévet, egészséget kívánok kedves uradnak is az urammal együtt neked is tetejével. Igazán szerető

Herman Ottónéd.

50. Fond 143/ (OSZK Kézirattára)

1 oldalas kézírásos levél, Pósa Lajos Herman Ottónénak
Budapest, 1912. január 2.

AZ ÉN UJSÁGOM SZERKESZTI PÓSA LAJOS
– Budapest, ... VI. Andrassy-út 10. feliratos levélpapíron.
A levél hátoldalán Herman Ottó saját kezű tréfás tanúsítványa

1912. januárius 2-án.

Kedves Nagyságos Asszonyom!

Boldog új esztendőtt kívánok. Adjon Isten erőt, egészséget, jó kedvet, örömet.

Kegyesskedjék velem tudatni, hogy Ottó bátyám, a ki tegnap oly aranyos volt és bennünket meglátogatott, minden baj nélkül érkezett-e haza?

Ne sajnálja azt a fáradságot, nyugtasson meg.

Ottó bátyámat ölelve, Nagyságos asszonyomnak kezét csókolva vagyok

szerető, tisztelő híve

Pósa Lajos

A levél túloldalán:

A látogatás erkölcsi hatása:

a házigazda baráti szívéssége és a három grácia bájoságának hatása alatt egy sor esztendővel pótolta meg életemet.

Akár szívem vérével igazolom.

Herman Ottó

51. Ms 273/89 (MTA Könyvtárának Kézirattára)
Képes levelezőlap (Feketehegy-fürdő. Fekvő csarnok.),
Pósáék (Pósa Lajosné) Herman Ottónak
Feketehegy, 1912. augusztus 14.

Címzés: Nagyságos Herman Ottó úrnak. Lilafüred. per Miskolcz.

Bélyegzők: FEKETEHEGY 912 AUG 13

HÁMOR BORSOD VM 912 AUG 14 D.E. POSTAI ÜGYN.

Feketehegy 1912 Augusz. 14.

Aranyos Ottó bácsi!

Kis sveiczi tuskulámumjában is hiába búvik el a mi drága Ottó bácsink; a mi szívünk szeretete felkeresi, feltalálja ott is. Úgy-e, csak ott jó megpihenni? az ősi hajlék tudja csak elringatni, elrengetni, ezer szívünkhöz nőtt édes emlékeivel lelkünket. Rengesse is, ringassa is, pihentesse meg lelke arany szárnyát.

Sok-sok szeretettel, üdvözzlettel –
 hűséges hívei. Pósáék.

52. Ms 273/90 (MTA Könyvtárának Kézirattára)
5 oldalas kézírásos levél, Pósa Lajosné Herman Ottónak
Budapest, 1912. november 25.
AZ ÉN UJSÁGOM SZERKESZTI PÓSA LAJOS –
Budapest, ... VI. Andrásy út 16. feliratos levélpapíron.

1912. November 25.

Drága, jó Ottó bácsi!

Hogy is kezdjem?, miképpen is nyúljak a szivembe, hogy lelki tünődéseimnek legmélyebb sóhaját meghallassam, megértessem, s hogy drága Ottó bácsi lelke arany ásójával, meleg szive szeretetével kihámozza belőle azt, a mit az én gyarló asszonyi fantáziám annyiszor felépít, de a hitves szeme jó uram borongó homlokán mindannyiszor romokban lát heverni.

Félő aggodással figyelem élettársam le-le hanyatló, kalászvető karját. Jaj ha végkép kifáradva, kihull a toll kezéből én Istenem! Koldusbotra támaszkodva hol hajtja le babéros fejét az éjszakába!

Csendes, magányos óráimban negyven esztendő zengő barázdáit számlálgom, mennyi virágos rét, dalos mező, sátoros erdő fakadt magvető lelke ekéje nyomában! Huszonnégy évet számlál januárba immár Az Én Ujságom is. Négy-öt ivadéknak hullatta ez idő alatt a magyar érzések sarkcsillagait zsenge lelkébe. A nemes érzések magvas szerető missióját oldhatják szülők-tanítók egyaránt. S míg ő szórta lelke kincseit a jövő nemzedékek lelkébe, kenyér szegő keze a mindennapit szeghette csupán. De a kalászttermő földnek is pihenni kell, hogy termő ereje újból aczélos buzát szolgálhasson; az én szegény jó uram termő lelke, magvető karja is hanyatlóban van. De ha végkép kihull kezéből a toll a mindennapi se lehet szegényes asztalunkon!

A hitves aggodó szemével látom homlokán ülni a jövőt sejtető borongó felhőit. Bár az ő büszke lelke soha se panaszkodik, de beszélnek helyette lelke sötét barázdái.

Drága jó Ottó bácsi! Esedezem, összetett kezekkel, nem a munkát szerető és dolgozni bíró nő, de a költő hűséges hitvese, a ki látja élettársa erejének rohamos hanyatlását, pihenni vágyódását a nagy munkája után; kérem, a legforróbb hálás szeretettel, hozza át jószágos szíven e titkos kérő sóhajomat, mert erről az én egyeneslelkű uram Isten ments ne tudjon soha! Olyan ő, mint Ottó bácsi, büszke mint a sudár tölgy elvérezhett, de nem kér. Ketté roppanthatja derékban a tomboló vihar, de koronás fáját nem hajtja meg előtte. Így csak az én csendes magános óráimnak, fel-feltörő titkos sóhaja ez. Hallja meg drága Ottó bácsi mindenikben a hitves szent igazát. Mártsa be gazdag gondolatvilágába nyomot hagyó tollát, mely okvetlen rá irányítja a nemzet figyelmét arra a magyar nevelő missióra, mely negyven esztendő írói, és huszonöt esztendői lapszerkesztői fordulóhoz ért. Mert míg ő ez idő alatt ontotta szorta lelke kincseit, a nemzet se maradhat adósa egy koldus királyának. Ki tudná ezt jobban nyomot hagyóbban, az ő gyermekköltészetének missióját megértőben, megvilágítani egy lap hasábjainak felhívásában, mint drága Ottó bácsi!

Az én gyarló pirinyó eszem el se tudja képzelni, hogyan, mikép mi módon kell ebbe bele nyúlni –

Jóságos szíve majd megsúga azt. Az a jószágos Isten pedig áldja meg érette, ezerszer is.

A legforróbb szeretettel – bocsánattal

sírig hűséges tisztelve szerető
Pósa Lajosnéjük

53. Ms 273/66 (MTA Könyvtárának Kézirattára)
3 oldalas kézírásos levél, Pósa Lajos
Herman Ottónak

Budapest, 1912. december 31.

AZ ÉN UJSÁGOM SZERKESZTI PÓSA LAJOS
– Budapest, ... VI. Andrásy út 16. feliratos levélpapíron.

1912 dec. 31-én.

Kedves Ottó Bátyám!

Gomolygó felhők közt hanyódik-vetődik az én fáradt lelkem már régóta. Az életnek annyi kedvsorvasztó, csillagoltó bűja, baja nehezedik rám, hogy talán le se tudom magamról hányni. De jó annak, aki még a könnyét is napsugárban ragyogtatja meg! De jó annak, aki a humor szemüvegén tudja nézni ezt a cudar világot! Az én lírai érzékenységű szivem örökké tövisbe ütközik. Ha az én drága Lidikém nem csüggné rajtam az ő hitvesi jószágával: bizony, bizony már azt se bánám, ha lehullanék az élet fájáról száraz, kopott levélként, sodorna a szél messze, messze s belekavarna egy nagy avarba.

Ilyen hangulatban talál engem a holnap beköszönő új esztendő. Tiszta szivemből kívánom, hogy Ottó bátyám élete alkonyát erő, egészség, munkakedv, párját ritkító siker sugarai aranyozzák be a magyarság dicsőséges szolgálatában. A Nagyságos asszonynak kézcsókomat küldöm. Ne búsuljon, mint én, találja örömét gazdag gondolat- és érzésvilágában. Áldja meg az Isten, pótolja sok szenvedését, amin átesett, sok jóval.

Boldog új esztendőt kívánok mind a kettőjüknek.

Szerető öccse
Pósa Lajos.

54. Ms 273/91 (MTA Könyvtárának Kézirattára)
4 oldalas kézírásos levél, Pósa Lajosné
Herman Ottónak

Budapest, 1913. február 4.

AZ ÉN UJSÁGOM SZERKESZTI PÓSA LAJOS
– Budapest, ... VI. Andrásy út 16. feliratos levélpapíron.

1913. Február 4.

Drága Ottó bácsi!

Jóságos keze vonását, a jegyzetekkel egyetemben, szomorú szívvel megkaptam. Lehangoltak igen, azok a szerető gyöngy betűk. Első sorban hogy megtudtam benne édes párja, az én drága Kamillám újbóli gyengélkedését. Sietnék is hozzá, ha nem borúlna rám a lakás keresés

rettenetes, körülményes gondja. Szívemmel lelkemmel ölelem őt, és kívánom szeretettel gyors erőre jutását!

Édes, drága Ottó bácsi, a másik szomorúságom; hogy drága Ottó bácsinak ilyen lelki nyugtalanságot, fáradságot okoztam az egész dologgal, annak okozni fáradságot, a kit a világon az uram után a legjobban szeretek!

Harmadik szomorúságom pedig az; hogy nem lesz, nem is lehet semmi az egész jövő reményből, mert én, a hitves hogy tehetném meg azt, a mit senki más Ottó bácsin kívül nem indíthat meg. Ottó bácsi égisze alatt ha a dolog megkezdődhetik, úgy lenne belőle valami, különben semmi! Hisz csak egyszer kellene össze hívni a feljegyzett urakat, akik előtt Ottó bácsi kifejtene a dolgokat, a szervezkedés processzusát. Mert nem egy ember előtt kell ezt tárgyalni, de tán az összes feljegyzettek előtt. Ők aztán szervezkednének, és felváltva, értesítenék a haladt momentumokról drága Ottó bácsit. Mert ők is más szemmel néznének az ügy mélyébe, ha egy ilyen tiszteletre méltó nagy lelki tulajdonságokban kiváló ember, mint drága Ottó bácsi szólítaná őket fel egy komoly szervezkedő munkára. Nem csak meg melegítené a sziveket, de parancsképen hatna már a tiszteletnél fogva is.

Drága Ottó bácsi csak egyszer hívassa össze ezeket a felírt urakat – higgye meg több sikere lesz, mint Jancsó uramnál. Tele a szívem könnyel, tele a lelkem hálával, össze kulcsolt kézzel kérem csak tegye meg ezt, mikor legkevesebb dolga van, édes, drága Ottó bácsi!

Mennyi reménnyel hajtottam le azóta este a fejemet, ne hagyja drága Ottó bácsi porba hullni azokat! A jó Isten adjon erőt, egészséget! Minden lépéséért áldást kérve Istentől! Jóságos arany szíve ne vonja vissza szeretetét tőlünk!

Parancsát várja sírig mindkettőjüket imádván szerető kézcsókoló

Liduskájuk.

55. Ms 273/92 (MTA Könyvtárának Kézirattára)
2 oldalas kézírásos levél, Pósa Lajosné Herman Ottónak
Budapest, 1913. március 2-a után
AZ ÉN UJSÁGOM SZERKESZTI PÓSA LAJOS
– Budapest,VI. Andrásy út 16. felíratos
levélpapíron.

1913. Márczius

Édes, drága, Ottó bácsi!

Drága soraira hogy csak most válaszolok, arany szíve elnézését kérem. Itt küldök két altatót, és egy strófáját a mely direkt a dologra vonatkozik. Igen sok van ebből, de mind lírai érzésekkel összekapcsolva, mint az ide mellékelt nem rég megjelent „Az a fehér kis ház” című is. Abból az ezer meg ezer versből, alig lehet kiböngészni, mert elszórva vannak a könyvekben.

Legközelebb elviszem a szívemet, és ölelő karomat mindkettőjünknek.

Addig is millió kézcsók az én édes Kamillámnak és drága Ottó bácsikának. Sírig szeretettel

Liduska

56. Ms 273/68 (MTA Könyvtárának Kézirattára)
Az Én Ujságom XXIV. évfolyam 11. számának címlapja
(1913. március 2.)

Pósa Lajosné Herman Ottónak az Ms 273/92 jelzetű
levél mellékleteként

Az a fehér kis ház

Balogvölgyi kis falumba	Csöndes, áldott béke borúlt
El-elszáll a lelkem:	Arra a kis házra,
Azt a házat a felvégen	Szép muskátli virítgatott,
Soha, soha nem felejttem.	Mosolygott az ablakába.
Dalos fecske fészkel	Két ablakszemével
Az eresze alatt,	Messzire ellátott:
Kikelet jöttével	Mindig csak engem várt,
Soha el nem maradt.	Csak engem vigyázott.
Oh én fecskéfészkes,	Oh én csöndes, békés,
Kedves, dalos tanyám,	Pihentető tanyám,
Hogy szeretett téged,	Hogy tatarozgatott,
Hányszor meg-megáldott	Meg-megsimogatott
Szegény öreg anyám!	Szegény öreg anyám!

Nem vigyáz már soha többet

Két ablakszemével!

Oda van a fehér kis ház,

Hamvát a szél hordta széjjel.

De én most is látom

Szólólugasával,

Rácsos kapu mellett

Kerekes kútjával.

Megsiratlak százszor,

Rég elpusztult tanyám!

Jaj, csak meg ne hallja

Kinn a temetőben

Porladozó anyám!

Pósa Lajos

57. Ms 273/69 (MTA Könyvtárának Kézirattára)
Pósa Lajos verse Pósa Lajosné kézírásos átíratában, Pósa
Lajosné küldte Herman Ottónak az Ms 273/92 jelzetű
levél mellékleteként

Altató

Ide jár,	Erre ring,
Oda jár,	Arra ring,
Sárga lábú	Rózsa, szegfű,
Kis madár.	Rozmaring.
Azt dalolja:	Azt susogja:
Czin, czin, czin,	- Tente már!
Koccsikázunk	Alszik már a
Kis kocsin.	Napsugár.
Innen fű,	Itt szalad,
Onnan fű,	Ott szalad,
Esti szellő	Nyuszika a
El-elbú.	Kert alatt.

Csak azt fúja: Kiabálja:
- Beli, haj! Mák, mák, mák!
Aludjunk már, Jó éjszakát
Nincsen vaj. Kis babák!

Pósa Lajos

58. Ms 273/70 (MTA Könyvtárának Kézirattára)
Pósa Lajos verse Pósa Lajosné kézírásos átiratában,
Pósa Lajosné küldte Herman Ottónak az Ms 273/92
jelzetű levél mellékleteként

Altató dal

Beli, baba, beli,
Aludj bölcsőbeli!
Tudok én egy szép csalitot,
Nyulacsákkal teli.
Csicsija, bubuja!
Jávorfa-furulya –
Piros csőrű tarka madár
Gyönyörűen fujja.

Tente, baba, tente!
Jaj de szép levente!
Panyókára vetve vállán
Violaszín mente.
Haja, haja, hajsó,
Gyöngé virág, hajló...
Aludj', aludj', szól a harang:
Gingalló, szent ajtó.

Fodros vizű Balog
Csendesen kanyarog,
Vadvirágos völgy ölén.
Míntha minden habja
Könnyeket ringatna
Fölszálló tükörén.

59. Ms 273/93 (MTA Könyvtárának Kézirattára)
2 oldalas kézírásos levél, Pósa Lajosné
Herman Ottónak
Budapest, 1913. március
AZ ÉN UJSÁGOM SZERKESZTI PÓSA LAJOS
– Budapest,VI. Andrassy út 16. feliratos
levélpapíron.

(ezer bocsánat O ezért a pöttyért.
1913. Márczius 10.
(VI. Andrassy-út 16. áthúzva) József u. 53
Drága Ottó bácsi!

Tegnap volt nálunk Lőrinczi György és megsúgta
nekem, hogy a múlt zárt ülésén a Petőfi társaságba többen
indítványozták hogy az uram negyvenéves írói működésének,
és huszonötéves lapszerkesztői munkásságának méltatása
eszméjét tegye a Petőfi társaság magáévá.

Nagy szeretettel fogadták az indítványt, de miután
ezt nem voltak teljes számban ott, a most e hó 16dikán
tartandó zárt ülésén újból indítványozza. Továbbá a hogy
beszélte Lőrinczi, már régebben csendben, szervezkednek,
itt és a vidéken is; de addig nem akarták publikálni, míg a
Petőfi társaság magáévá nem teszi az ügyet, mert úgy mond
meltó helyről kell annak ki indulni.

Most esedezem drága egyetlen Ottó bácsi lelke kócsag
tollával írja meg azt a szózatot, mert úgy érezzük, csak akkor
lesz az szárnyaló, ha olyan pályát megfutott arany tollú, arany
szívű ember lengeti meg azt a zászlót, mely alá sorakozni
fognak majd a mozgalom vezetői. Egyebet se kérek drága
Ottó bácsi csak jószágos szíve az ígérteét váltsa be! A többi
csinálja meg a fiatalabja majd. Jaj ha tizenhatodikáig drága
lelke e kócsagja kirepülhetne! Míg a Petőfisták összeülnek
tanácskozni! Be méltó, bevezetője volna az akciónak! Ha
nem fáradt már drága egyetlen Ottó bácsikám ha jószágos
lelke a felé hajladoz, s ha nem beteg az én édes Kamillám,
mely leverné fájón suhanó szárnyait! Oh akkor esedezem
drága Ottó bácsi tegye meg, hallgasson jószágos szíve
verésére! Két karomat, egész szerető lelkemet ide zárva be
levelemben, fonódjon az körül jószágos lelkökre.

Síríg szerető hűségeseük
kézcsókkal Liduska

60. Ms 273/94 (a levélre tévedésből Ms 273/93 van írva)
(MTA Könyvtárának Kézirattára)
2 oldalas kézírásos levél borítékkal, Pósa Lajosné Herman
Ottónak
Budapest, 1913. március 21.
AZ ÉN UJSÁGOM SZERKESZTI PÓSA LAJOS
– Budapest,VI. Andrassy út 16. feliratos
levélpapíron.

Boríték címzése: Nagyságos Herman Ottó igazgató úrnak.
Budapest Margit körút 54.

1913 Márczius 21.

Drága Ottó bácsi!

Kimondhatatlanul fájlaltam hogy hiába felfáradt
hozzánk drága Ottó bácsi; De hogy az uram bement a
szerkesztőségbe az ünnepekre összegyűlt szerkesztői
dolgok elintézése végett, én is kimentem Sárikákkal
drága jó anyám, és apám fejfáját átölelni és vég ágyukat
fel-fel rázni. Jaj ha tudtam volna, dehog mentem volna el
hazúról!

Mindnyájan sok-sok szeretettel boldog húsvéti
ünnepeket kívánunk az én édes Kamillámnak, és drága
Ottó bácsinak!

Ezer kézcsókkal és öleléssel
hűségeseük
Pósa Lajosné

61. Ms 273/95 (MTA Könyvtárának Kézirattára)

2 oldalas kézírásos levél, Pósa Lajosné

Herman Ottónak

Budapest, 1913. március 31.

AZ ÉN UJSÁGOM SZERKESZTI PÓSA LAJOS

– Budapest, ... VI. Andrásy út 16. feliratos levélpapíron.

1913 Márczius 31.

Édes, drága Ottó bácsi!

Szeretném a szívemet összemorzsolni, hogy meg nem érezte, drága Ottó bácsi jöttét tegnapelőtt. Az uram a szokásos szombati napon nincs itthon, én pedig a vasárnapra való bevásárlást végeztem a lánynyal a csarnokba. Ezer bocsánat érte, hogy újból fel fáradt drága, egyetlen Ottó bácsi, és zárt ajtóra talált. És a mi fő kise pihenhetette magát, ne haragudjon rám azért drága Ottó bácsi! Elvinném a lelkemet, ölelő karomat ma, vagy, holnap, mindkettőjüknek, de pardon egy fontos kulináris lekööttség itthon marasztal, (nagy mosás van a házamban.) Össze tett kézzel kérek még egyszer bocsánatot, drága Kamillámat, drága Ottó bácsival másodszer csókolva, ölelve kézcsókoló sírig hűségesük

Liduska

62. Ms 273/97 (MTA Könyvtárának Kézirattára)

4 oldalas kézírásos levél, Pósa Lajosné

Herman Ottónak

Budapest, 1914. február 15.

AZ ÉN UJSÁGOM SZERKESZTI PÓSA LAJOS

– Budapest, ... VI. Andrásy út 16. feliratos levélpapíron.

1914 Február 15.

Egyetlen, drága Ottó bácsi.

Tán még sohasem ébredtem fel olyan borongó, virágtalan hangulattól, mint ma, ezen a nevezetes ünnepek ünnepén, vasárnapon. S míg az én szenvedő párom fel nem ébred, szokás szerint a reggeli lapokat át futom. Kitérom a B. Hírlapot, s meglátom benne imádott drága Ottó bácsi nevét, ölelkezve az én jó uraméval, mielőtt még lelke igazát arany szíve kristály szeretetét, az ő róla írt, és őtet oly magasztosan méltató lelkesítő sorait elolvastam volna: egy mosolygó tavasz fakadt a lelkembe, minden könnyet rejtő zugocskája teli lett virággal, hálát ragyogó sugárral, mind leszaggattam sorba mindeniket megcsókolva, szórva szórva drága Ottó bácsi jóságos szíve, s gyöngye lába elé. A melyikkel feljött az én beteg páromhoz megerősítette az igaz emberi szeretet, részvét.

Áldja meg a jó Isten azért minden áldásával, ezerszer áldja meg ezért a mai tavaszt fakasztó nagy ünnepért!!

Berohantam alvó uramhoz, hogy ne késsek neki is örömet, boldogságot szerezni.

Látni kellett volna őt, egyetlen drága Ottó bácsi! Tele lett a szeme könnyel, frissebben ugrott ki az ágyából és kocsiba akart ülni, hogy megölelhessen drága Ottó bácsit. De a szíve bár hogy repült is volna, oszlop dagadt lábai megtagadták a szolgálatot. Azt mondta szegény. – Ezt megírni csak olyan

nagy szívű ember képes, akinek szeretetét a síromba viszem, ott is fogom érezni keze meleg szorítását. S milyen vidám lett szegény ő is – úgy elfeledte a reggeli különben meggyötrő aszmáját. Tudom ebben az én drága Kamillámnak is nagy része van bele dobogott az ő galamb gyöngéd szíve is. Oda adom érte cserébe az egész lelkemet, szívemet sírig, síron túl is, örökké, hűséges, hálás

kézcsókoló Liduskájuk

Nem különben küldi az uram minden szeretetét, ölelését – Kamillánknak hűséges kézcsókját. De levél is megy tőle. u. i.

Ha erre az örök hangokra, nem indul meg mint a lavina az elismerés lelkes agitációja: Akkor drága Ottó bácsi, kihalt a nemzeti érzés, kötelesség, hála, megbecsülés.

Ezer kézcsókkal: L

63. Ms 273/96 (MTA Könyvtárának Kézirattára)

3 oldalas kézírásos levél, Pósa Lajosné

Herman Ottónak

Budapest, 1914. február 18.

AZ ÉN UJSÁGOM SZERKESZTI PÓSA LAJOS

– Budapest, ... VI. Andrásy út 16. (ez utóbbi tollal áthúzva) feliratos levélpapíron.

1914. Február 18.

Drága Ottó bácsi!

Tegnap hogy haza jöttem ezt a két vidéki lapot találtam az asztalon. A Szegedi napló cikkének, mely meleg szívvel, ékes szóval reflektál drága Ottó bácsi szíve vérével írt soraira; cikkére. Ezt minden bizonynyal Móra Ferencz írta, rá ösmertünk szeretettel simoga(tó) kezevonására. A Nagyváradba Sas Ede írt igen szépen, lelkesen. Itt küldöm drága Ottó bácsinak. Tessék megtartani. Az uram Bábosinak (?) megköszöni a mai napon jóindulatú meleg sorait.

A tegnapi nap folyamán megtudta az uram egy amerikai levelezőtől, hogy Amerika vagy 10 városában, szintén nagy agitációt fejtenek ki a kivándorolt missiót teljesítő magyar ref papok, és tanítók, az ott élő magyarok közt, mert ott is a magyar iskolákba őt tanítják, szavalják, és nagy erősségük az uram hazafias versei, melyekkel istápolják, fenntartják a haza szeretetét. Mind egy-egy öröm virág, szenvedéseinek kietlenségeiben.

Drága Kamillámat Ottó bácsit ezerszer ölelve, az uram szeretetteljes kézcsókját ölelését küldve általam.

Örökké hűséges kézcsókoló

Liduskájuk

64. Ms 273/106 (MTA Könyvtárának Kézirattára)

3 oldalas kézírásos levél, Hejcmann Rezsóné Pósa Sárrika

Herman Ottónak és feleségének

Budapest, 1914. június 19.

Édes jó Camilla néni!

drága Ottó bácsi!

Szeretettel értesítem levelem útján, hogy Apuskát be vittük a „Liget” sanatoriumba a Vörös Kereszt Kórház

igen drága az ő anyagi viszonyaihoz, továbbá ez közelebb esik a kezelő orvosának Dr. Jakobinak, valamint itt kedvezményben részesítik, 32 korona helyett Apa 20 koronát fizet a gyógyszer és orvosi kezeléseken kívül. Édes anya is vele van ő természetesen külön fizet 10 koronát. Most igen súlyos beteg szegény, síró lélekkel gondolok rá folyton. Az orvosok nem biztatnak sőt igen nagyon súlyosnak találják a baját. Szörnyű türelmetlen és a legnagyobb fokú gyöngeség vett rajta erőt. Anyuska szegény áldott lélek a kimerültség ápolja és föláldozza magát. Ő már talán írt is édes Camilla néniéknek a vagy útban van levele azokhoz, kiket a legjobban szeret drága jó Ottó bácsit és Camilla nénit.

Ma délután megyek Rezsóvel. Nem tudom, hogy találjuk szegény apát.

Számtalan meleg kézcsók édes mindkettőjüknek Rezsóvel együtt igaz tisztelő és szerető

Sárikájuk.

914. június 19.

Apák címe: Liget sanatorium, Nagy János utca 47 sz. III.

65. Ms 273/98 (MTA Könyvtárának Kézirattára)

4 oldalas kézírásos levél, Pósa Lajosné

Herman Ottónak

Budapest, 1914. június 25.

AZ ÉN UJSÁGOM SZERKESZTI PÓSA LAJOS

– Budapest,VI. Andrassy út 16. feliratos

levélpapíron.

1914. Június 25.

Egygyetlen, drága, Ottó bácsi!

Ma, ezen a majdan kortör(tör)téneti napon, drága Ottó bácsi nyolczvan éves születése napján jóságos szíven szerettem volna csüngni, és elhalmozni forró szeretetem csókjával, azt a jóságos szelíd kék szemét, amivel annyiszor felemelőn, bátorítón, szerető apailag tekintett rám, szerettem volna két czirogató kezére borulni, és rácsókolni hálámat, minden szeretetemet, magam, és az én veszendő drága uram helyett is, oh ti.(?) készült rá oly nagy szeretettel, hogy akárhogy is de ezen a napon fel viteti magát, ha másképp nem, hogy ott szent hajlekukba talán részéről utoljára megölelhessen. Oh de az a jó Isten most minket elhagyott, őt ágyhoz szegezte az én betakaró szárnyamat s zokogó szívem azt súgja hogy örökre! –

Másnap hogy Ottó bácsi és drága Kamillám itt voltak, s elhozták drága szívük szeretetét, azóta fel nem ismer többé engem se – vagy mindig apatikus álomba van, vagy ha fent van, félre beszél – néha tombol is; pedig láz mentes, de az orvosok azt mondják, hogy az ér metszéstől várták a (pardon) a vizelet megjöttét, és nem jön belőle csak annyi: a mennyit orvosságba és pici tápszerbe be vesz – vagyis az agya szivódik. De nem a víz hanem az a sok rossz sav a minnek arról el kellene a veséken át menni. Tehetetlenül állnak az orvosok körülötte – Az én fájdalmam kimondhatatlan drága Ottó bácsi! Látni azt, a kit mindennél a világon

jobban szeretünk, hogy alszik ki még nem rég világító lelke mécsese. Mert mikor annyi küzdelem után, munkásága dicső elismerése után nyugodtan, csöndeskén élhetnék – most kell elpusztulnia! Az én életem szomorún, feketén kezdődött, a legsötétebb borúba végződik is.

Jaj drága Ottó bácsi! Össze tett kezekkel kérem ne haragudjon hogy öröm ünnepén én a bánatot mertem belopni virágos hajlékába!

Ide zárom hát a szívemet, lapozgasson benne drága Ottó bácsi – minden lapján tudom ott találja kettejük imáimba foglalt nevét.

Forró kézcsókkal, minden szeretettel drága jó uram helyett is!

A jó Isten őrködjön minden lépésök felett! Síríg hűséges kézcsókoló

zokogó Liduskájuk

Pósa Lajosné

66. Ms 273/99 (MTA Könyvtárának Kézirattára)

4 oldalas kézírásos levél, Pósa Lajosné

Herman Ottónak

Budapest, Liget sanatórium, 1914. június 28.

AZ ÉN UJSÁGOM SZERKESZTI PÓSA LAJOS

– Budapest,VI. Andrassy út 16. feliratos

levélpapíron.

Liget sanatorium.

reggel.

1914. Juni 28.

Drága Ottó bácsi!

Ezer bocsánatát kérem drága Ottó bácsikámtól, az én nagy bánatomban olyan szórakozott vagyok. Bizony nem azt a levelet adtam át drága Ottó bácsinak, vagyis otthonról egy nagy paksamétát levelekben és sürgönyökben, a mik az én betegemhez üdvözlét képpen méltatása napján érkezett ide hoztam magammal, hogy mikor a drágám szendereg – feleljek mindnyájára drágám nevében, ez is azok közé tévedt mert a tájon érkezett. Ide mellékelem drága Ottó bácsi az igazit – t.i. azt a feleletét a Radnóti papnak, mely az én tiltakozásomra szól – hogy semmi szín alatt nem lehet, nem szabad egy 7–8 ezer forintos épületbe bele menni – mely Radnóti pihenőül szolgál.

Így szegény lelkes tiszteletesünk elzokogja, elkeserű ebben a levélben álmainak romba dőlését. Ezt egyedül ő, és a Pósa atyafiak csinálták, gyűjtötték a maguk körében úgy szólván, az uramhoz fort szívük, becsületes szeretetével. Ők persze valamennyivel különbet, nem nagyságra nézve, de megkülönböztetőbet a magukénál – pedig csak olyanba érezné igazán jól magát az én drágám, ha Isten jó voltából meggyógyulna. Úgy látszik a mesteremberek a gonoszok, és tudva hogy ez köz adakozásból epül fel duplán triplán számítanak fel mindent. Ők ebbe járatlanok, mert a magukét lehet mondani, maguk építik fel egy kőművessel, s így számíthat fel nekik a fogadott fő pallér úr ilyen horribilis összeget. Én kevés vagyok arra hogy ezt megírhasam nekik – a papnak – de meg valami szépség hibát is látok benne,

hogy úgy dirigálgassak a közadakozásból felépülendő terve körül. Tegnap éjjel igen nagy rohama volt az én szegény uramnak, hárman is alig tudtuk lefogni, és csak dupla injekció után csendesedett el szegény. Azon letört lelki állapotom le nem tudom drága Ottó bácsi, édes Kamillám esetelni. Könnybe úszik a szívem; látva az orvosok tanácsstalanságát felette. Már csak a jó Isten áldó kezébe bízom csupán. Volfnerék igen szépen viselik magukat, az orvosokat, a konzíliumot, és a szanatoriumi számlát teljes szeretettel ők fedezik – Rezsó előtt kinyilatkoztatták. Tegnap az alpolgármester, minap Bárczi látogatta meg, – de fel nem engedték, mert épen akkor igen rosszul volt szegény uram. Ma a Pesti Hírlapba egy meleg közleményt olvastam drága Ottó bácsikáról. Drága kezeit csókolva örök hűséggel

Liduska

67. Ms 273/107 (MTA Könyvtárának Kézirattára)

1 oldalas kézírásos levél, Hejcmann Rezsó

Herman Ottónak

Budapest, 1914. július 8.

HEJCMANN REZSÓ FOGMŰTERME Budapest, VIII. József-körút 72. sz. I. em. feliratos, csíkos levélpapíron.

1914 VII/8.

Kedves Ottó bácsi!

Szomorú hírt kell közölnöm kedves Ottó bácsi. Szegény apósom élete már csak órák kérdése. Kötelességemnek tartom ezt Önnek közölni. A kis diorezis javulás után tegnap óta nagy hanyatlás következett be.

Szívből köszöntöm Önöket

Rezsó.

68. Ms 273/108 (MTA Könyvtárának Kézirattára)

Távirat, Hejcmann Rezsó és Pósa Sárika

Herman Ottónak

Budapest, 1914. július 9. 5 óra 30 perc

Címzés: hermann otto bpest, krisztina koerut 91.

Bélyegző: BUDAPEST 914. JUL. 9.

= draga jo apank meghalt = saryka rezsoe

69. Fond 143/ (OSZK Kézirattára)

2 oldalas kézírásos részvétlevél, Margó Ede Pósa

Lajosnének Pósa Lajos halálára

?, 1914. július 9, vagy utána

Nagyságos Asszonyom!

Vigasztalni Önt nagy szomorúságában én nem tudom.

Egy álmodtunk végigálmodtunk a megboldogult és én. Ez álom valóra is vált. Dankó Pista szobrának készítése alatt ismertem én meg az Ő nagyságát. Most hogy elment tőlünk fájdalom mellett előtérbe nyomul az az ohaj, bár ha élhetnénk mindnyájan egy életet abban a lelki harmóniában, mint a melyben Ő élt.

A kit annyian szerettek, és a ki úgy szeretett mint Ő az nem halt meg, örökké élni fog azoknak lelkében, a kik a szépet szeretik.

Kezeit csókolja

igaz tisztelője

Margó Ede

70. Ms 273/100 (MTA Könyvtárának Kézirattára)

8 oldalas kézírásos levél borítékkal, Pósa Lajosné Herman Ottónak

Budapest, 1914. augusztus 29.

Gyászkeretes levélpapír és boríték

Címzés: Nagyságos Herman Ottó igazgató úrnak Budapest II. Krisztina körút 91 sz.

Budapest 1914. Auguszt. 29.

Drága Ottó bácsi!

Letört szárnyam után már csak az egygyetlen menedékem drága Ottó bácsi! Hiába nézek körül, nagy elárvultságomban sehol egy biztató sugár, mely sötétem rám meredő jövőmet egy percre is mosolygóvá varázsolná. Kinek a szívére boruljak, ha nem drága Ottó bácsinak, akit mint édes apámat imádom, tisztelem, és gyermeki szeretettel imádkozom mindkettőjük jóvoltáért! Érzem, hogy elveszek a lelki szomorúság – és a jövőm iránti bizonytalanságba: ha drága Ottó bácsi még egyszer most már nem érette de az elárvult özvegyért drága szíve egy szavát hallatná érdeklődésben a miniszteriumban vagy a városnál. Hogy onnét lennék legalább biztosítva.

A mai postával küldtek száz K Singer Wolfnerék. Tehát nem az ígért kétszáz K. mult – azaz e hó 3dikán adtak háromszáz K. – egyszer s mindenkorra erre a negyedre, és életre semmit, holott a temetés után azt mondták hogy ezt a negyed lakbért megfizetik és kétszáz koronát adnak élni – Tehát a kétszáz K.át sem adták meg, és a negyedet is ötven Kval nekem kellett pótolnom. Lehet-e ezek után bízni bennök! – jövő hónapba tán küldenek ötven K.át és azután semmit. Oly szívesen dolgoznék! De most az ingyenes ápoláson kívül amit lelki levertségemnél és összetört testi erőtlenségemnél fogva ez idő szerint nem tudnék betölteni más állást hol lehetne elnyerni?!

Drága jó Ottó bácsi azt a kis begyűjtött összeget se adják ide, holott az uram után egyedül engem illet, hisz ezt mindenki természetesnek találja – ezt nem szoborra – sem síremlékre gyűjtötték, de nemzeti ajándékul – mért nem juttatják hát azt nekem mint jogos örökséget!

Drága jó uram két kötete melyet mert a háborús viszonyok miatt nem jelenhetik meg – nem fognak majd abból is kijátszani, kismimmizni, holott eredetileg kétezer 50 példányt a miniszter által az iskolák számára, egy száz aláíratú neves pedagógusok által kérelmezett és drága jó uram hihető – missiót teljesítő munkásságára utalásával benyújtott memorándumra a kiutalványozott könyvek összegét neki ajánlták fel nemzeti ajándék-kép Wolfnerék. Juttatnak-e belőle valamit nekem – s mennyit? Eredetileg

engem ugyanaz illetne meg ő utána, mert ez is az ő öröksége lenne, ha mindjárt nemzeti ajándék is. – Szép lett volna, ha Mikszáthnétól is elvették és visszaszállították volna azt, a mit a nemzet adott letört urának. Ő megkapta. Nem is fáj a feje; mind az enyém. Ezt is írásba kérek venni tán – Bábos Jenővel beszélne drága Ottó bácsi e felől.

Összetett kezekkel kérem, ne forduljon el tőlem, hisz drága Ottó bácsin kívül senkim sincs az ég alatt! Ne haragudjon egyetlen Ottó bácsi hogy nagy elfoglaltságában zaklatom. De kinek a szívére boruljak – Hisz csak drága Ottó bácsiét és drága Kamilláét hallom dobogni az egész nagyvilágon a sok jó barátok között; akik eltűntek a föld színéről; legalább részemre. De nem is kívánom egygyet is látni!

Egész lelkemmel, hűségemmel a legárvább kézcsókoló
ölelő Leánya

Liduska
özvegy Pósa Lajosné

Práter u. 9.

71. Ms 273/102 (MTA Könyvtárának Kézirattára)

10 oldalas kézírásos levél, Pósa Lajosné

Herman Ottónak

1914. szeptember 15-e után

Gyászkeretes levélpapír

Drága, jó Ottó bácsi!

Úgy remeg a lelkem, hogy újboli sírámomért lefejtí rólam áldó, jóságos kezét drága Ottó bácsi. De úgy érzem hogy ha nem borulhatok jóságos atyai szívére, s ki nem zokoghatom ott magamat, ismét, úgy nem áll el a szemem hulló könnye a mai kegyetlen öt percért.

Ugyanis ma félre tettem a szemérmem, és amit már szeptember 15-dikén kellett volna már megkapnom Wolfneréktől, drága jó uram kiadott és a minisztérium által elfogadott olvasókönyv után, erről szerződés van, de a miről ők oly szívesen megfeledeztek.

Mikor ma délelőtt be nyitottam hozzá, így fogadott „csak három percem van.” Az én kérésem egy percig tart feleltem. Elmondva mondókám, – Majd utána nézek. hebegte. – Arra is kértem hogy legyen Dinghánál szószólóm hogy az uramnak nemzeti ajándékul adott egy két ezer K.nát írják át a nevemre, mert én azt hadikölcsönre adnám, nemes cél és egyuttal 6 év múlva egy kis gyümölcsöt hozna nekem. Erre aztán a legkíméletlenebb hangon ezeket vágta hozzám

- Ezt nem magának adta a nemzet, ez egy síremlékre vagy egy achczió után esetleg szoborra lesz – minek magának?, hisz el van látva ha erre reflektál – kijelentem semmit se teszek! Azt is tudom hogy a miniszteriumba kérvényt nyújtott és azt írja benne hogy nincs meg a mindennapja – ne legyen háládatlan, ne feledkezzen meg arról hogy nekünk hány ezer koronánkba került az ura temetése – ezt senki se tette volna.

Jaj drága Ottó bácsi! Késtem éreztem a szívemben – minek tették a lelketlenek, ha már is felhányják – hisz eltemettem volna én is a magam szegénységéből, s most nem hányná fel senki se. De akkor keseregtek. – Ne legyek háládatlan, s miért legyek hálás – ezért a háromszor adott 100 K.ért?, a mit egy szolga özvegye is megkapna 25 évi szolgálat után. De arról elfeledkeznek, hogy ők senkik semmik se voltak – az uram nevelt oda egy írói gárdát és gyűjtötte Az Én Ujságom, és a könyveivel a vagyont nekik huszonöt éven át. S most ilyen elutasító kódusként mer velem beszélni! Alig bírtam a könnyeimet vissza fojtani. Mondtam én neki aztán, hogy mikor a kérvényt benyújtottam, egy koronából állott minden vagyonom. Mert ott nekem az első hónapba ügyis augusztusba adták meg 50 K híjával az először, és utoljára ígért párbert – de arról elfeledkeztek hogy élni is kell. Azt is oda vetette még a legridegebb üzleti hangon nekem Wolfner – ha olyan nagyon szegény volt Pósa, és tudta hogy nem marad utána a feleségének semmi, mért nem kötött velünk egy szerződést – mi aláírtuk volna. –

Mint egy ügy adta elő, mintha az én drága jó uram engem nem becsült volna annyira, hogy a jövőmről gondoskodni érdemesítene. Azt mondtam rá neki, hogy az én uram nem is hitte először is hogy meghal szegény, másodszor meg ő oly büszke volt mint senki tán, - kérni csak az Istentől kért csupán.

E sok kegyetlenségre elbűcsűztam, bizony még az utczán se tudtam a könnyeimet vissza fojtani – és egész nap könnyben úszott a szívem. Ha drága Ottó bácsi még nem volt nála, tán szavánál lehetne fogni – persze erről a dologról nem említve – kössön hát szerződést – azért az egy cím használatért adja a 2 száz koronát s nem 100-at havonként – hogy tudjam hogy szolgálatért kapom és ne legyek hálára kötelezve ezeknek a hideg hulló lelkű üzletembereknek.

De kegyetlen is az ember ember társával szemben! Úgy megrázott ez a lelkemet érintő hangulat drága Ottó bácsi, hogy egész beteg vagyok bele.

Igy meguntam édes, drága Ottó bácsi ezt a vergődő életet. Én nekem különösen kijutott a könyvből – mást se tettem csak sírtam. De jó volna már drága jó uram mellett megpihenni! Csak drága Ottó bácsi, és az én lelkem jó Kamillám szeretete erősít meg a további küzdelemre. De csüggök is hűséggel drága szívükön! Isten engem úgy segítjen!

Mintha megkönnyült volna a lelkem hogy könnyeim elsírhattam az én drágáim jóságos szívére.

Ne haragudjon rám édes Ottó bácsi borongásomért!
u. i.

Az ajtóba még azt kiáltotta utánam Wolfner, hogy egy napon jöjjen fel, sok mondanivalója lesz számomra. Félek már a késtem előle!

Forró kézcsókom, s minden szeretetemmel sírig

Liduskájuk.

72. Ms 273/101 (MTA Könyvtárának Kézirattára)
1 oldalas kézírásos levélke névjegykártya hátoldalán, Pósa Lajosné Herman Ottónak
Budapest, 1914. szeptember tájéka

A gyászkeretes névjegykártya felirata: Özv. PÓSA LAJOSNÉ

Egygyetlen, drága Ottó bácsi!
Áldott, jóságos szíve rám gondolásáért, egész lelkem háláját, szeretetét s minden hűségét küldöm drága mindkettőjüknek. Holnap egy ölelésre kézcsókra oda szállok.

Sírig szerető Liduskájuk

73. Ms 5251/491 (MTA Könyvtárának Kézirattára)
1 oldalas kézírásos levél és boríték, Pósa Lajos Herman Ottónénak

Címzés: Nagyságos Herman Ottóné úrasszonynak.
Helyben

Kedves Nagyságos Asszonyom!
Vakondok urat meg a múltkor küldött két verset a képekkel együtt megkaptam.

Köszönöm, hogy nekem kiválóan kedvelt kitűnő tollát nem pihenteti. Rövid idő alatt sor kerül mindegyikre.

Ottó bátyámat köszöntöm, Nagyságos asszonyomnak kezét csókolom. Kiváló tisztelettel

Pósa Lajos

74. Fond 143/ (OSZK Kézirattára)
2 oldalas kézírásos levél, Herman Ottóné Borosnyay Kamilla – Pósa Lajosné Andrassy Lídiának

Jóságos Lidikém, itthon voltunk, fájdalom, nagyon is! Az uramat egy újabb roham érte minek következtében járó és beszélő képességét elvesztette szerencsére csak rövid időre, én azonban kétségbeestem, el képzelheted. Most itt ülök mellette és akarok vigyázni minden léptére, de hát lehetséges-e az, az ő természete mellett. Most is már kiment, bár mennyire ellenemre van.

Két csöngetétedet hallottam, kitartó és heves volt, de én oly helyzetben voltam, hogy rögtön mennem lehetetlen volt, mire szabadultam már csak a kedves virágok jelzették nyomodat – végtelen sajnálom. Jöjj drágám mielőbb, hogy szívemre zárhassalak. Mindenütt és mindenben csak végzetemet látva, mely előérzetem szerint csak a legszörnyűbb lehet.

Könnyek közt csókol
Szeretettel
Camillád.

Hétfő.

75. Fond 143/ (OSZK Kézirattára)
1 oldalas kézírásos levél, Herman Ottóné Borosnyay Kamilla – Pósa Lajosné Andrassy Lídiának

Kedd.

Drága Lidikém,

küldök a „kis uradnak” egy néhány piros almát, meg egy üveg piros medicinát. Arra kérem, neked is adjon belőlük. Neked meg küldök egy kis doboz jó teát, s téged arra kérlek, adjál az uradnak is belőle, de Sáríkáknak is. De az almából is, a borból nem különben. S mikor eszitek-isszátok, ránk gondoljatok! Igaz, örök szeretettel csókol

Herman Ottónéd

76. Fond 143/ (OSZK Kézirattára)
1 oldalas kézírásos levél, Herman Ottóné Borosnyay Kamilla – Pósa Lajosné Andrassy Lídiának

Szerda.

Jóságos Lidikém,

csak nem fáradsz te bele, hogy szeretettel gondolj azokra, akiről tudod, hogy tiszta szívből visszaszeretnek benneteket. A pusit tárt – tepsivel fogadom és csókollak ezerszer érte főleg az uram nevében, meg kettőnk közül ő a nagyobb pusiimádó. Minden szépet és minden képzelhető jót kíván forró öleléssel örökké hűséges

Camillád

77. Fond 143/ (OSZK Kézirattára)
2 oldalas kézírásos levél, Herman Ottóné Borosnyay Kamilla – Pósa Lajosné Andrassy Lídiának

Szerda.

Édes kis Poétám,

megörültem aranyos levélkédeknek, mint mindig, ha valami hírt kapok felőletek. Hát jól vagytok, mert dolgoztok! Expediáljátok a gyönyörű verseidet, melyekből alig várom, hogy egy kötetet a szívemhez szoríthassak. Lesz mit élveznem a Karácsony szent ünnepén. Mert hogy a te verseid csak szépek, szívhez szólók, lelket üdítők lehetnek, arról már az a néhány is, melyet itt-ott a lapokból megismertem, kezeskedik. Lesz is, kell, hogy legyen erkölcsi siker, hiszen csak nem ölték ki az emberek lelkéből az ízlést, a szép és nemes iránt való fogékonyságot – a „héthónaposak”.

Én édes jószágom, meg vagyok a magam módja szerint. Tíz hete, hogy lábamat a küszöbön át nem tettem. De azért – vegetálok valahogyan.

Nagyon boldog lennék, ha láthatnálak. Reméllem is, hogy ünnep előtt ölelhet, nem csak így, levélben, hanem teljes mivoltodban

igazán szerető
Herman Ottónéd.

78. Fond 143/ (OSZK Kézirattára)
3 oldalas kézírásos levél, Herman Ottóné Borosnyay
Kamilla – Pósa Lajosné Andrassy Lídiának

Szerda.

Kedves jó, jó Lidikém,

ágyban fekszem s így köszönöm nagy jószágodat, hogy miattam annyit fáradtál és kilincselteél. Tudatom azt is, hogy másnap kalapokat csakugyan küldöttek – este. Természetes, hogy még csak nem is próbálhattam. Maga a hozója is belátta, hogy ez a legkevésbé alkalmas szaka a napnak a kalapválasztásra, de: „a megrendelő nagysága kikötötte, hogy csakis 5 és 6 órakor szállítsuk, mert ugy tetszik kívánni”. Persze, tudtam hogy ez nem igaz. Megfizettem hát az utiköltséget oda s vissza, s szépen megköszöntem a fáradságot. – Most már édes aranyom a kalap kérdés jó időre le van szorítva a napirendről s félek, hogy ha így folytatom, ahogyan kezdtem a telet, végkép le is kerül. Egyetlen egy hangot ki nem bírok hozni a torkombul, úgy be vagyok rekedve. Csak integetek és írok.

Bocsáss meg kedvesem, hogy hiába fárasztottalak! Ép oly hálás vagyok jószágodért, mintha fáradozásodat siker koronázta volna.

Számtalanszor csókol és ölel

hűn szerető
 Hermannéd.

79. Fond 143/ (OSZK Kézirattára)
1 oldalas kézírásos levél, Herman Ottóné Borosnyay
Kamilla – Pósa Lajosné Andrassy Lídiának

Csütörtök.

Drága kicsi Lidim, a kölcsönzött könyvet – miután végig élveztem, köszönettel küldöm. Élvezz te is!

Itt küldök még húsz dbot a „kis urad” kedvelt csemegéiből. Fogyassza jó kedvvel.

A tegnapi kedves-kedves estén ott feledtem a lorgnonomat. Ha kezed alá került, add át édes jószágom az emberemnek. Szívből ölel mindnyájatokat a te

igaz szívű
 Hermannéd.

80. Fond 143/ (OSZK Kézirattára)
2 oldalas kézírásos levél, Herman Ottóné Borosnyay
Kamilla – Pósa Lajosné Andrassy Lídiának
Budapest, 1915. február, március vagy november 23.

Kedd, 23.

Kedves drágám, éjjeli töprengése(m) közben rájöttem hogy én a holnapi napra egyszerűen ki vagyok lökve. Nekem sem egy kanapé sem egy asztal sem egy szék nem marad a háznál ahova fejemet lehajtsam vagy bár leülhessek, délelőtt viszik a holmit, délután 5ig mikor mint mondtad a vőd jönne értem, fáradtan maradok magamban az üres lakásban, még csak a földre sem ülhetek, mert nem bírok leülni.

Elmentem volna addig míg haza mehetek a vődnek a lakására, de nem tudom a számát, ott bevártam volna míg te édesem nagyjából kipakolsz, de így hajléktalan vagyok. Tégy velem valamit, mert itt nem maradhatok egész nap egyedül – Zsuzsi fut – most is reggeltől fogva!

Remegve várom, mi lesz velem?

Forrón ölel szeretettel

Camillád.

81. Fond 143/ (OSZK Kézirattára)
1 oldalas kézírásos levél Darányi Ignác aláírásával
Pósa Lajosnénak
Budapest, 1915. december 24.

Budapest, 1915. dec. 24.

Nagyságos Asszonyom!

Fogadja becses leveléért, mellyel engem oly jó és szíves volt megnyugtatni, őszinte köszönetemet.

A közelgő ujévre Nagyságodra és híven ápolt kedves lakótársára, özvegy Herman Ottóné önnagyságára szomorú özvegyi napjaikban a mindenható Isten erősítő és vigasztaló áldását kérem.

Szíves üdvözetem mellett vagyok
 Nagyságod

igaz híve
 Darányi Ignác

82. Fond 143/ (OSZK Kézirattára)
Herman Ottóné halála alkalmából írt részvétlevél
Pósa Lajosnénak
1 oldalas gépirásos levél Bárczy István, Budapest
polgármesterének aláírásával
BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS POLGÁRMESTERE
feliratos levélpapíron
Budapest, 1916. augusztus 11.

Budapest, 1916. augusztus 11.

Nagyságos Asszonyom!

Őszinte sajnálattal értesültem Herman Ottóné elhunytáról. Fogadja e szomorúságában, Nagyságos Asszonyom, igaz együttérzésem nyilvánítását.

Kiváló nagybecsüléssel vagyok
 készséges tisztelője
 Bárczy István

83. Fond 143/ (OSZK Kézirattára)
Herman Ottóné halála alkalmából írt részvétlevél Pósa Lajosnének
1 oldalas gépírástos levél Klebelsberg Kuno aláírásával
M. KIR. VALLÁS ÉS KÖZOKTATÁSÜGYI
ÁLLAMTITKÁR feliratos levélpapíron
Budapest, 1916. augusztus 11.

Címzés: Özvegy Pósa Lajosné Ő Nagyságának,
Budapest.

Budapest, 1916. augusztus hó 11.-én.

Nagyságos Asszonyom!

Az özvegy Herman Ottóné halálával ért gyászában fogadja őszinte részvétem kifejezését.

Kiváló tisztelettel

igaz hive

Klebelsberg Kuno

84. Fond 143/ (OSZK Kézirattára)
Herman Ottóné halála alkalmából írt részvétlevél
Pósa Lajosnének
2 oldalas kézírásos levél Darányi Ignác aláírásával
Dunaórs, 1916. augusztus 18.

Dunaórs, 1916. VIII/18.

Nagyságos Asszony!

Fájdalmasan meghatva értesültem Nagyságod régi barátnéja özv: Herman Ottóné őnagyságának gyászos elhunytáról.

Fogadja Nagyságod ezen szomorú gyász eset alkalmából melegen érzett részvétem nyilvánítását; egyszersmind engedje meg, hogy mint Idvezült nagy tudósunknak Herman Ottónak mindvégig hű barátja, szívemből megköszönjem azon odaadó ápolást, amelyben Nagyságod az Ő özvegyét oly melegen részeltetni méltóztatott.

Istennek jutalmazó áldását Nagyságodra, kiváló tiszteletem mellett vagyok

kész szolgálja

Darányi Ignác

85. Fond 143/ (OSZK Kézirattára)
2 oldalas kézírásos levél, Splényné Blaha Lujza Herman Ottónénak (halála után Pósa Lajosné hagyatékába került)
Budapest, 1894. ?. 26.

Nagyságos Asszonyom!

Megtisztelő soraira, hogy még csak most válaszolok, ezer bocsánatot kérek. Új darabra készültem, szerepem minden percemet igénybe vette, egy hét óta ma van az első szabad napom.

Az új darab hála istennek meg lehető sikert aratott, van benne egy pár csinos dal is, de én még is olyankor szeretném kedves férjét színházunkban látni a mikor egy régi jó népszínművet adunk a régi édes magyar nótákal a melyeknek most párja nincs.

És ha tudom, hogy nagyságod kedves férjével ott lesz, egész lelkemből önöknek fogok énekelni.

Kiváló tisztelettel
Splényné Blaha Lujza

Budapest 1894. 26.(így!)

